

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za orijentalnu filologiju
Katedra za turski jezik i književnost

ELEMENTI TESAVUFA U ZBIRCI “*MÂBETTE BIR GECE*” AUTORICE
SAMIHE AYVERDI
(Završni magistarski rad)

Mentor: Prof.dr. Alena Čatović

Studentica: Adna Čakar

Sarajevo, 2022.

Sadržaj

Uvod	1
1. Biografija Samihe Ayverdi	2
1.1. Porijeklo i porodica.....	2
1.2. Obrazovanje	3
1.3. Društveni život	4
2. Književno stvaralaštvo.....	7
2.1. Djela.....	11
2.2. Nagrade	14
3. Elementi tesavufa u zbirci “ <i>Mâbette Bir Gece</i> “	16
3.1. Zbirka pripovijedaka “ <i>Mâbette Bir Gece</i> “	16
3.2. Tesavuf u književnosti	17
3.3. Potpuno oslanjanje na Allaha (tevekkul)	19
3.4. Odnos muršida i murida	21
3.5. Nefs.....	24
3.6. Zikr	27
3.7. Maarifet.....	30
3.8. Kalb.....	32
3.9. Aşk.....	34
Zaključak	38
Bibliografija	39
4. Prilog	42
4.1. Prijevod pripovijetke “ <i>Mâbette Bir Gece</i> ”	42
4.2. Prijevod pripovijetke “ <i>Bulut ve Sümbül</i> ”	45
4.3. Prijevod pripovijetke “ <i>Dilenci</i> ”	47
4.4. Prijevod pripovijetke “ <i>Baba Ramo</i> ”	51
4.5. Prijevod pripovijetke “ <i>Dert ortakları</i> “	55
5. Dodatak.....	60

Uvod

Tema koja će biti obrađena u ovom magistarskom radu je “Elementi tesavufa u zbirci *“Mâbette Bir Gece”* autorice Samihe Ayverdi”.

Turska književnost, kako klasična tako i savremena, u izvjesnoj mjeri, prožeta je mnogobrojnim sufijskim motivima, metaforama, lirskim slikama, tesavufskim terminima. U tom kontekstu posebnu pažnju privlači djelo spisateljice Samihe Ayverdi, jako cijenjene i nagrađivane autorice turske književnosti koja svakako zavrjeđuje pažnju. Do sada, nažalost nije objavljen nijedan rad na bosanskom jeziku koji se bavi životom i djelom Samihe Ayverdi dok na turskom jeziku postoje mnogobrojni radovi koji govore kako o ličnosti tako i o mnogobrojnim djelima Samihe Ayverdi. Stoga smo u ovom radu uglavnom koristili literaturu na turskom jeziku. S obzirom na činjenicu da do sada nije objavljen nijedan rad na našem jeziku koji se bavi životom i djelom odlučili naše spisateljice, odlučili smo da prvi dio rada posvetimo njenom liku i djelu. Opširnije ćemo govoriti o njenom porijeklu i obrazovanju, društvenom životu, mnogobrojnim djelima i nagradama koje je dobila za svoj književni rad.

Poznato nam je da je tesavuf je put u kojem vjernik gleda na vjeru i život kroz ljubav prema Allahu dž.š., Tvorcu svijeta; razvija spoznaju i jača uvjerenja da postoji Stvoritelj i da to svjedoči i potvrđuje sva priroda. Upravo taj put slijedi naša autorica što možemo vidjeti u gotovo svim njenim djelima. Ayverdi u svojim djelima najčešće tematizira pobožnost sufija, njihovo odricanje od ovozemaljskih blagodati, čežnju za Božijom ljubavlju, kao i put ka spoznaji Božijeg Jedinstva. Upravo analiza sufijske tematike, terminima i gnostičkih pojmova u spomenutoj zbirci pripovijedaka činit će okosnicu našeg rada.

Kao prilog ovom magistarskom radu ponudili smo i prijevod pet pripovijetki iz zbirke *Mâbette Bir Gece*. Određene dijelove koje smo preveli ujedno smo i analizirali kroz ovaj magistarski rad.

1. Biografija Samihe Ayverdi

1.1. Porijeklo i porodica

Samiha Ayverdi rođena je 25. novembra 1906. godine¹ u kvartu Şehzadebaşı² u Istanbulu. Otac joj je bio Ismail Hakkı Bey, potpukovnik pješadijskog puka kao i jedan od boraca u Balkanskom ratu i Prvom svjetskom ratu. Smatra se da je ona potomak muške generacije čiji korijeni dosežu do potomaka bejluka Ramazanoğulları³. Njen djed po ocu, Zerdebıyık Hasan Bey, poginuo je u gušenju ustanka koji je izbio na otoku Kreta.⁴ Majka joj je bila Meliha Hanım čiji je otac Gül Baba⁵ poginuo za vrijeme pohoda sultana Sulejmana I⁶ na Budim. Nana od Ayverdi sa majčine strane je bila unuka Hadži Sulejman Age, egipatskog izaslanika, a njen djed, Ibrahim Efendi je bio predsjednik Meclis-i Ali'ye (visokog vjeća).

Samiha Ayverdi o svom porijeklu i porodici kaže slijedeće:

„Mi smo Ramazanoğulları. Jedan pradjed mi je bio janjičar⁷, drugi je pao u ruke Mađara, djed mi je šehid a otac gazija. Naši preci su svoj život proveli na ovoj zemlji i na istoj dočekali smrt. Sad vi razmislite, šta pripada nama od tragova Srednje Azije.⁸“

A brat od Ayverdi je Ekrem Hakkı Ayverdi.⁹ On je imao posebno mjesto u njenom životu. U mnogim djelima ona piše o njihovim dječijim uspomnama i doživljajima.

---

¹ Kâzım, Yetiş, “*Sâmiha Ayverdi'nin Hayâtı*”, Kubbealtı Akademi Mecmuası, , no: 4, Istanbul, 1988, str. 9.

² Nalazi se u istanbulskoj četvrti Fatih. Ovaj kvart je poznat po tome što se u njoj nalazi džamija Şehzade izgrađena u čast princa Mehmeta, sina sultana Sulejmana Veličanstvenog koji je preminuo u 21. godini od malih boginja. U sklopu pomenute džamije nalazi se i njegovo turbe.

³Anadolski bejluk osnovan 1352 godine u oblasti Adane. Po osnivanju je oko pola stoljeća bio podređen Memlucima a za vrijeme sultana Yavuz Selima ovaj bejluk je došao pod osmansku upravu.

⁴ Kreta (turski: Girit) najveći Grčki otok i peti najveći otok u Sredozemnom moru.

⁵ Za detaljnije podatke pogledati: Yahya Akengin, “*Gül Tepesinde Gül Baba*”, Türk Edebiyatı, Istanbul,, no: 288, 1997, str.29

⁶Sultan Sulejman I (1494-1566), sin sultana Selima I, deseti je osmanski sultan koji je stupio na prijestolje 1520. godine i vladao je do svoje smrti 1566. godine. Poznat je i pod imenima Sulejman Veličanstveni, Sulejman Zakonodavac. Sulejman Veličanstveni zauzima veoma važno mjesto u turskoj i svjetskoj historiji. Za vrijeme njegove vladavine koja je trajala 46 godina, Osmansko carstvo doživjelo je svoje zlatno doba. Za detaljnije podatke pogledati: Joseph von Hammer, *Historija Osmanskog carstva I.*, Elbookers, Zagreb, 1979, str. 340-485.

⁷Janjičarski korpus osnovan je nakon osvajanja Edirne u vrijeme Murata I, vjerovatno 1362.godine. Vremenom se odustalo od uzimanja ratnih zarobljenika koji su postajali vojnici i koji su nazivani jeni čeri (yeni çeri), što znači „novi vojnici“. Za detaljnije podatke pogledati: Abdülkadir Özcan, *Organizacija vojske kod Osmanlija, Historija Osmanske države i civilizacije*, priredio: Ekmeleddin Ihsanoğlu, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2004., str.425

⁸ Sâmiha, Ayverdi, *Milli Kültür Meseleleri ve Maârif Davamız*, Kültür Bakanlığı, İstanbul. 1976, str. 385

S obzirom na to da je živjela u periodu 1905-1993 još kao dijete od tri godine bila je svjedok bolnog propadanja imperije i mnogih drugih važnih događaja poput: Balkanskih ratova, Prvog svjetskog rata, Rata za nezavisnost ali je svjedočila i stvaranju Republike Turske što je ostavilo veliki trag na nju.¹⁰

1.2 Obrazovanje

Formalno obrazovanje započela je u svojoj petoj godini u školi “İnas Numune Mektebi“. U svojoj 21. godini života završila je školu “Süleymaniye Kız Numune Mektebi”.¹¹ Nakon završetka ove škole ne postoje drugi zvanični podaci o njenom obrazovanju. Zahvaljujući privatnim časovima koje je uzimala, nastavila je školovanje. Pored toga što je na privatnim časovima učila francuski jezik, izučavala je historiju, književnost i filozofiju. Ayverdi se još zanimala za umjetnost i muziku. Poznato je da je svirala violinu. Jedan od važnih faktora u njenom obrazovanju je to što je pri ruci imala bogatu biblioteku.¹² Pa je tako još u dvanaestoj godini čitala sva djela iz očeve biblioteke uključujući djela Kısas-ı Enbiya¹³ i časopis Servet-i Fünün.¹⁴

U jednom intervjuu govorila je o svom obrazovanju:

“...učila sam kod kuće. Pamtim neke događaje iz prve godine života kroz maglu. Kada sam malo porasla i osvjestila se, počela sam da razmišljam o tajnama svijeta. Nikada mi se nisu sviđale površne vrijednosti. Za mene je najveći užitak mogućnost razmišljanja. Još od malena sam čitala književna djela. A već u desetoj godini, nisam mogla da podnesem kriminalističke romane.”¹⁵

---

⁹ Bio je inženjer arhitekture i arhitektonski historičar. Za detaljnije podatke pogledati: Yüksel, Aydın, “*Türk Mimari Tarihi Araştırmacılığı ve Ekrem Hakkı Ayverdi*”, Vakıflar Dergisi, no. 20, Ankara, 1988, str. 483.-487

¹⁰Ergiydiren, Özcan, *Hayali Cihan Değer*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2009, str.304.

¹¹Işık, İhsan, “Ayverdi, Sâmiha”, Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi, sv.1, Ankara, 2004, str. 280

¹²Yüksel,Aysel, Uluant,Zeynep, “*Sâmiha Ayverdi*”,T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2005, str.16 (u daljem tekstu: Yüksel, Uluant, “*Sâmiha Ayverdi*”..)

¹³ Priče o Poslanicima.

¹⁴Prvi znanstveno književni časopis u Turskoj, pokrenut 1896.godine. Po časopisu Servet-i Fünün (Bogatstvo umjetnosti) nazivao se novi reformni književni pokret, poznat i pod imenom Edebiyyat-i Cedide (Nova književnost) imao je za cilj umjetnički i intelektualni život Carstva približiti još više zapadnoevropskim uzorima.

¹⁵Kırzioğlu, Banu Çiçek, *Sâmiha Ayverdi, Hayatı, Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1990, sv. I, str.18 (neobjavljena doktorska teza)

1.3 Društveni život

Kada pogledamo period u kojem je živjela Samiha Ayverdi, uviđamo da je ona bila svjedok teških vremena od perioda Ustavnosti do nastanka Republike. S jedne strane je svjedočila djelovanju Društva osmanskog jedinstva i napretka¹⁶ a s druge strane je bila očevidac nasilnog primirja. Živjela je u vremenu vladavine Abdülhamida¹⁷ i bila svjedok promjenljivog upravljanja kao i procesa raspada velikog carstva. Zbog toga možemo reći da je upravo period u kojem je živjela učinio da Samiha Ayverdi u svojim djelima spozna sebe unutar historijskih promjena kojima je svjedočila.

Ukratko, u okviru svoje porodice je izbliza upoznala istanbulsku aristokraciju, od nane je preuzela mentalitet koji pripada kulturi i civilizaciji starog Istanbula, a na očevim selamlucima¹⁸ je slušala o historiji i aktuelnim događajima. Sve ovo će kasnije biti osnovni temelj za djela koja je pisala.¹⁹

Osoba koja je imala najviše uticaja u duhovnom i duševnom razvoju i stvaranju ličnosti Ayverdi jeste šejh Altay Ümm-i Ken'an tekije na Fatihu²⁰, Kenan Rifai.²¹ O tome kakvo je on mjesto imao u njenom životu, govori i ona sama:

“...pogled na svijet i svaki korak koji sam napravila na putu spoznaje čovječanstva, dugujem Kenanu Rifaiu.“

---

¹⁶ Društvo osmanskog jedinstva (Ittihad-i Osmanî Cemiyeti) koje je tajno osnovano 1889. godine. Kasnije je ovo Društvo promijenilo ime u Jedinstvo i napredak (Ittihat ve Terakki) (1895) i u svojim je redovima imalo predstavnike civilne i vojne široke opozicije. Kad je djelatnost Društva postala javna, država ga je stavila pod svoju kontrolu. Život slobodarskih duhova, pa i štampe, postajao je sve teži, i gotovo je sasvim blokiran uspostavljanjem cenzure. Najvažniju promjena proizašla iz djelatnosti Društva jedinstva i napretka je promjena u nacionalnoj svijesti i nacionalno buđenje. Osmanski narod se tada po prvi put, zahvaljujući intelektualcima iz Društva – mladoturcima, susreće s idejama liberalizma i nacionalizma.

¹⁷ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=84>

¹⁸ Selamluk (tur. selamlık) je posebno odjeljenje u muslimanskoj kući, određeno za prijem gostiju muškog spola kako se ne bi mješali sa ženama.

¹⁹ Yüksel, Uluant, “*Sâmiha Ayverdi*”, str.20

²⁰ Binark, İsmet, *Sâmiha Ayverdi Bibliyografyası*, Kubbealti Neşriyatı, İstanbul,1999, str. 15 (u daljem tekstu: Binark, *Sâmiha Ayverdi Bibliyografyası...*)

²¹ Kenan Büyükkaksoy poznatiji kao Kenan Rifâi rođen je 1866 godine u Plovdivu u Bugarskoj. Idžazetnamu za šejha dobio je od svog šejha Hamze Rifajia u Medini. 1908 godine osnovao je tekiju na Fatihu i tako omogućio širenje tarikatskog učenja naročito među ženama. Smatra se jednom od najznačajnijih tesavufskih ličnosti u Turskoj, u novijem razdoblju. Svestrano obrazovan, izvrstan poznavatelj osmanske kulture i duhovnog nasljeđa. Autor je jednog od najboljih komentara na Mesneviju Mevlane Dželaludina Rumija. Također, autor je i veoma velikog broja ilahija. . Za detaljnije podatke pogledati: Sâmiha Ayverdi, *Kenan Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*, Kubbealti Neşriyatı, İstanbul, 1952, str. 9 – 207; <https://islamansiklopedisi.org.tr/kenan-rifai>

“Vjerujem da narod koji se sve više udaljava od duhovne kontrole, unutrašnjeg smiraja i jedinstvenog razmišljanja i koji gubi uzvišeni osjećaj i stvaralačko razmišljanje treba baš ovakve vođe i autoritete koji se ne vode ličnim požudama i koji ne gledaju samo svoju korist, kako bi bio sretan.”²²

Utjecaj koji su imali Kenan Rifai i tesavufsko učenje na Ayverdi je toliko korijenit i jak da se ne može pretočiti u riječi. Ayverdi je svoj život provela u ovoj tekiji, izučavajući književnost istoka i islamske izvore. Bila je pod utjecajem Mevlane²³, Širazija²⁴, Muhidin ibn Arebija²⁵ a ne treba zanemariti ni da se zanimala za Bakija.²⁶

1921. godine u svojoj šesnaestoj godini se udala za jednog potpukovnika ali ubrzo je shvatila da taj brak nije ono što je zapravo željela. Nakon pet godina ovaj brak je i okončala zbog neslaganja u razmišljanju²⁷ a iz ovog braka je dobila kćerku po imenu Nadide. Nakon što se razvela, počela je da živi sa svojim bratom i uz pomoć brata i majke podizala je svoju kćerku.²⁸

U trideset i drugoj godini je objavila svoj prvi roman *Aşk Budur* (1938). Kasnije je počela objavljivati i druge romane, jedan za drugim. Sva njena djela odišu tesavufom i duhovnim bogatstvom i ubrzo su privukla pažnju na sebe. Kasnije, tih godina, imena poput Nedžip Fazil,²⁹ Refii Cevad Ulunay³⁰, Adile Ayda³¹ su o njoj pisali samo pohvale.

---

²² Yüksel, Uluant, “*Sâmiha Ayverdi*”, str.24

²³ Mevlana Dželaluddin Rumi, veliki perzijski pjesnik i mistik rođen u gradu Belhu u iranskoj provinciji Horasan, današnji Afganistan, 1207. godine. Za detaljnije podatke pogledati: Fehim, Nametak, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013., str. 76-80

²⁴ Sa'adi Širazi, bio je jedan od velikih perzijskih pjesnika i književnika srednjovjekovnog doba. Poznat je ne samo u zemljama koje govore perzijski, nego je bio citiran i u zapadnim izvorima. Poznat je po kvalitetu njegovih djela i po dubini socijalnih i moralnih misli. Saadi je široko priznat kao jedan od najvećih pjesnika klasične književne tradicije.

²⁵ <https://islamskamisao.ba/2020/05/ibn-arabi-mislilac-istoka-i-zapada/>

²⁶ Baki se smatra najtalentiranijim pjesnikom osmanske poezije XVI stoljeća. Još za života je stekao titulu Sultan pjesnika. Pisao po uzoru na perzijske klasike. Proslavio se svojim Divanom, djelom Oda proljeću te kasidom i elegijom spjevanima u čast Sulejmana I. Za detaljnije podatke pogledati: Fehim, Nametak, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013., str. 258-262

²⁷ Münire Akçal, *Sâmiha Ayverdi'nin Üç Eserinde Tasavvufi Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2007, str. 19 (u daljem tekstu: Akçal, *Sâmiha Ayverdi'nin Üç Eserinde Tasavvufi Unsurlar...*)

²⁸ Oktay, Ahmet, “Ayverdi, Samiha”, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, str.369.

²⁹ Nedžip Fazil je pjesnik, novelist, filozof i aktivista koji je dao značajan doprinos islamskoj misli u Turskoj. Živio je u razdoblju između 1904. i 1983. godine, a iza njega su ostale brojne pjesme, novele, priče, memoari i scenariji. Za detaljnije podatke pogledati: Fehim, Nametak, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013., str. 417-418

³⁰ Bio je sirijsko-turski pisac, te kontraverzni novinar i romanopisac u osmansko doba. Za detaljnije podatke: <https://www.biyografya.com/biyografi/15512>

Samihya Ayverdi se posebno zanimala za osmansku historiju³² a posebno mjesto u njenom srcu je imao sultan Mehmed Fatih.³³ Prema njemu je gajila osjećaj divljenja. Ono što je taj osjećaj još više produbilo je to što ju je njen brat Ekrem Hakkı koji je tada bio predsjednik istog, postavio za aktivnog člana Društva Fetih (Fetih Cemiyeti)³⁴. Pored toga, ona je bila glavni osnivač i član Turskog ženskog kulturnog društva (Türk Ev Kadınları Derneği)³⁵. Ayverdi, njen brat i njegova supruga İlhan Ayverdi su uz pomoć prijatelja koji su kao i oni bili zaljubljeni u nacionalnu kulturu, osnovali i društvo Kubbealtı.³⁶ Ovo društvo koje je bilo pokrovitelj nauke i znanje je vremenom iz kulturnog centra preraslo u jednu akademiju nacionalne kulture. 1978. godine, društvo postaje vakuf i poprima opsežniji karakter. Ekrem Hakkı Ayverdi je svoju kuću i nasljedstvo ovdje uvakufio. Kao što je već rečeno, ona je bila aktivni član Društva Fetih ali i instituta Istanbul i instituta Yahya Kemal.³⁷ Svojim idejama i svojim tekstovima je doprinosila društvima i akademiji čiji je osnivač bila. Učestvovala je u mnogobrojnim aktivnostima prilikom osnivanja i djelovanja, poput raznih kurseva melodije, kaligrafije, tezhipa³⁸, seminara na kojim je naročito omladini htjela da približi nacionalnu kulturu.³⁹

1980. godine, u mjesecu martu je učestvovala na konferenciji u Madridu pod nazivom “Utjecaj arapsko-islamske civilizacije na čovječanstvo“. Izvori bilježe da je zbog zdravstvenih razloga boravila u Francuskoj, Njemačkoj i Italiji. Dok je boravila u različitim evropskim zemljama u periodu 1969-1980 pisala je zabilješke i utiske te je tako nastalo i njeno djelo *Yeryüzünde Birkaç Adım* (Nekoliko koraka na zemlji). 1983. godine se razboljela a već naredne godine, 1984 je izgubila brata. Zbog bolesti joj se smanjila mogućnost kretanja i samim time

---

³¹ Bila je prva turska diplomatkinja, spisateljica ali se danas najviše pamti kao etruskologinja. Za detaljnije podatke pogledati na : <https://www.biyografya.com/biyografi/15781>

³² Selim İleri, “Ayverdi, Sâmiha”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, 1996, str.499.

³³ Mehmed II Fatih je sedmi vladar u vladarskoj lozi Osmanove porodice. Nazvan je imenima el-Fatih, osvajač, jer je prvi i jedini do dana današnjeg kome je pošlo za rukom da osvoji Istanbuli Ebu Hajrat (otac dobročinstva i dobrih djela). Mehmed Fatih je sultan koji je zadao posljednji i odlučujući udarac Bizantinskoj imperiji nakon XI vijekova njenog postojanja. Vrijeme njegove vladavne je trajalo oko trideset godina, a pored Konstantinopolja/Istanbula, osvojio je i neke oblasti u Aziji, Anadoliji, a posebno su značajna njegova osvajanja na teritoriji Evrope gdje je osvojio Bosnu 1463. godine i došao do Beograda. Za detaljnije podatke pogledati: Joseph von Hammer, *Historija Osmanskog carstva* 1., Elbookers, Zagreb, 1979, str. 151-253

³⁴ <https://www.istanbulfetihcemiyeti.org.tr/anasayfa.php>

³⁵ <https://turkkad.org/>

³⁶ <https://www.kubbealti.org.tr/>

³⁷ <https://www.istanbulfetihcemiyeti.org.tr/yahya-kemal-enstitusu-ve-muzesi-d46.html>

³⁸ Drevna turska umjetnost crtanja koja se koristila za ukrašavanje slika, knjiga i predmeta. Ova umjetnost se u početku primjenjivala za ukrašavanje tepiha i tradicionalnih predmeta a kasnije se prenijela na papir.

³⁹ Yüksel, Uluant, “*Sâmiha Ayverdi*”, str. 25-27

društvene aktivnosti. Međutim, to nije smanjilo njenu volju i želju za pisanjem, naprotiv počela je još više da piše. Poznato je da je povremeno pisala pisma u ime državnih službenika i važnih ličnosti.⁴⁰

Književnici koji su radili istraživanje o njoj se slažu u mišljenju da su njena djela jedan od najljepših primjera turske književnosti koja se razvijala nakon 1908. godine, da je u svojim djelama prikazala svu ljepotu i raskoš turskog jezika. Za nju kažu da je pisala jednim besprijeornim istanbulskim turskim jezikom do kojeg niko nije dospio do danas i da je imala poseban stil. Smatraju ju je živim primjerom starog turskog obrazovanja, predstavnicom Osmanske civilizacije, nasljednicom islamske kulture kao i predstavnicom turske tesavufske književnosti novog perioda.⁴¹ U člancima koji su pisani o njoj korišteni su razni pridjevi koji su sažetak njenog rada i djelovanja, a neki od njih su: “Mistična spisateljica“, “Majka Samiha“, “Domovina“, “Derviš“, “Nacionalna svijest“, “Istanbulska gospođa“, “Posljednja Osmanlička“ itd.⁴²

Samiha Ayverdi je umrla 22. marta 1993. godine u osamdeset sedmoj godini života. Ukopana je na mezarju Merkez Efendi džamije u Istanbulu.

2. Književno stvaralaštvo

Samiha Ayvedi je počela da piše 1938. godine. U početku je pisala djela koja su odisala ljubavlju i tesavufom a 1946. godine svojoj već bogatom opusu djela dodala je intelektualna i historijska djela. Pisala je romane, pripovijetke, poeziju, biografije, historijska djela, putopise, memoare, eseje, pisma i članke.

O svom interesovanju za književnost Ayverdi kaže:

„Znate li šta je to što me prvi put nadahnulo da pišem? Jednog dana sam pročitala knjigu koja nikako nije bila u skladu sa mojim principima i osjećanjima. Jako dobro se sjećam da čim sam

---

⁴⁰ <https://kubbealti.org.tr/samiha-ayverdi-arsivi-mektup-listesi>

⁴¹ Yüksel, Uluant, “Samiha Ayverdi”, str. 59

⁴² ibid, str. 31-32

pročitala tu knjigu, prihvatila sam se olovke kako bih mogla osporiti ono što sam pročitala i što je bilo suprotno mojim uvjerenjima“⁴³

U jednom od intervjua razlog svog pisanja objasnila je riječima:

„Što se tiče razloga mog pisanja, i ja sam se iznenadila kada sam se jednog dana našla u bašti na kojoj je procvalo sjeme koje je bilo posijano. Možda su me odluke iz ezela zakopale u jedan dio ove bašte, međutim neka uzrok i razlog njenog trajanja ostane kod mene kao moja tajna.“⁴⁴

Važnu ulogu u ličnom razvoju Ayverdi je imalo to što je odrastala i bila odgajana u jednom kulturnom okruženju i to što je prisustvovala sastancima i druženjima važnih i vrijednih naučnika i umjetnika tog vremena. Međutim, najsnažniji utjecaj u tesavufskom stvaralaštvu Samihe Ayverdi imao je Kenan Rifai, najvažniji predstavnik Rifaija u Turskoj. Rifaije poznate kao intelektualni red tumače islam prema savremenim uslovima koji podrazumjeva fleksibilnost po pitanju mnogobrojnih pitanja koja se tiču žena i aktivne uloge žena u društvenom životu. Sa ovakvim pristupom i principima, red je okupio veoma veliki broj žena. Cilj Kenan Rifaia je bio da tekije učini kulturnim akademijama a njegov najvažniji murid je bila upravo Samiha Ayverdi. Još u svojim dvadestim godinama, Samiha Ayverdi je posredstvom svog dajdže Server Beya dobila priliku da upozna Kenana Rifaia.⁴⁵ Kenan Rifai, koji je bio školski prijatelj njenog dajdže imao je neopisiv utjecaj na Ayverdi. Dok su interesovanje i razmišljanje koje je od malena pokazivala prema usmenoj i pisanoj kulturi intelektualni temelj njenih djela, privrženost Kenanu Rifaiu učinila je tesavuf dominirajućom temom njenih djela. Zbog toga, sva njena djela su napisana u skladu sa tesavufskom kulturom i to su radovi koji imaju za cilj da predoče bogatstvo ove kulture. Postoji još par odrednica za koje se mogu reći da su temelji njene ličnosti. Jedna od njih je konak⁴⁶ u kojem je Ayverdi i odrasla. Konak, u jednom značenju predstavlja osmanlijski stil života. Nacionalni i islamski stil života te vrijednosti koje pripadaju ovim pojmovima najbolje značenje pronalaze upravo u konaku. Život u Istanbulu je takođe još jedan od važnih

---

⁴³ Binark, *Sâmiha Ayverdi Bibliyografyası*, str. 15

⁴⁴ibid, str.19

⁴⁵ Akçal, *Sâmiha Ayverdi'nin Üç Eserinde Tasavvufî Unsurlar...*, str.27

⁴⁶ Konak je riječ turskog porijekla koja je izvorno značila; dom, dvor, prenočište, noćenje. Vremenom se uvriježila kao naziv za veću kuću ili vilu. Za osmanske vladavine konak je bio naziv za službenu rezidenciju višeg osmanskog upravnog ili vojnog zapovjednika. U zemljama pod osmanskom vlašću poput Bosne, Hercegovine, Srbije, Bugarske, Makedonije, konakom su se nazivale i druge stvari, poput dijela kuće u kom su boravili isključivo muški članovi porodice (kod muslimana).

faktora u formiranju njene književne ličnosti. Stil života koji simbolizuje konak i sveukupne vrijednosti koje se vezuju za konak u širem značenju nalaze se upravo u Istanbulu. Istanbul je sve samo ne jedan običan grad. Ono što je Istanbul učinilo tako posebnim jesu historija, geografija, priroda i arhitektura ovog grada koji odiše materijalnim i duhovnim bogatstvom te vjera, tesavuf i umjetnost. Život u ovakvom gradu je jako dragocjena prilika za svakog pisca jer u njemu može pronaći neiscrpan izvor inspiracije. Drugi važan faktor jeste upravo vrijeme u kojem je živjela. Njena književna ličnosti se formirala u okviru ovih odrednica a teme njenih djela su u skladu sa njima. Teme poput ljubavi prema Istanbulu, osmanlijskog života, europeizacije, vjere i tesavufa su teme koje često nalazimo u njenim djelima. Njeno interesovanje za različite ljudske probleme i raznovrsne teme su rezultirale mnogobrojnim književnim djelima različitog žanra. Književna ličnost Samihe Ayverdi se može rezimirati kroz njen prvi roman "Aşk Budur"⁴⁷, objavljen 1938 godine. Posebnost ovog djela ogleda se u tome što ima dva autora. Prvi autor ovog djela je Semiha Cemal⁴⁸ a nakon njene smrti Samiha Ayverdi je dovršila ovo djelo. Mnogi ovo djelo upoređuju sa tefsirrom el -Dželalejn.⁴⁹ Ayverdi je u ovoj knjizi temu ljubavi koristila kao sredstvo kojim će vjeru u Boga i tesavufsku misao prenijeti drugima.⁵⁰

*„Kada sam pročitala svoje prvo djelo "Aşk Bu İmiş", tako sam se rastužila da sam ga dovršila za petnaest dana. Nakon što sam završila pisanje ovog djela, nijednu riječ nisam dodala ni izbacila, niti sam željela drugo izdanje“*⁵¹

Nakon romana "Aşk Budur" nizala su se i druga djela različitih književnih vrsta a Ayverdi je intenzivno pisala sve do 1946. godine. Ona nije bila ni umjetnik ali ni realista. Kroz svoja djela je promovisala vlastite ideale, ideje i pogled na svijet. A centar svega je bio tesavuf. Vrlo brzo je privukla pažnju djelima koja su izlazila jedna za drugim. Razlikovala se od drugih autora u pogledu tema kojim se bavila ali i stila i jezika kojim je pisala. Smatra se da je razlog

---

⁴⁷ Ovaj roman se na nekim mjestima može pronaći pod nazivom "Aşk Bu İmiş".

⁴⁸ Bila je jedan od najbližih murida Kenana Rifaia ali i prva poznata filozofkinja u Turskoj. Umrla je jako mlada, u 36. godini života. Bavila se prevodenjem. Na turski jezik je prevodila Platonova djela i djela Marka Aurelije.

⁴⁹ Tefsir el-Dželajen, nazvan je ovim imenom, iz razloga što se pripisuje dvojici Dželaluddina: Dželaluddinu Mehaliju i Dželaluddinu Sujutiju. Jedan je od vrijednih i korisnih tefsira koji je jako raširen među muslimana iz razloga što je sažet, precizan i jasan. Bez nejasnoća i komplikovanih tumačenja. Imam Mehali počeo je pisati ovaj tefsir od sure El-Kehf i završio je sa surom En-Nas. Kada je otpočeo sa tefsirrom El-Fatihe i nakon nje, napustio je ovaj svijet. Nakon toga, taj tefsir je preuzeo Imam Sujuti i protumačio od sure El-Bekare pa do kraja sure El-Isra.

⁵⁰ Deliorman, Alta, *Işıklı Hayatlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2004, str.176

⁵¹ Ayverdi, Sâmiha, *Mülakâtlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005, str. 151.

njenog ovakvog pristupa književnosti ali i interesovanja koje je privukla na sebe upravo u tesavufskom učenju koje je imalo velikog utjecaja na mase jer je u to vrijeme vladala kriza identiteta. Njena djela su ostavila veliki utjecaj baš zbog toga što su se bavila pitanjem čovjeka i Boga, kao i njihovog međusobnog odnosa.⁵² Njeni romani u jednom kontekstu predstavljaju obnavljanje tradicije zbog toga što ljubavne mesnevije, koje su u književnosti prisutne vijekovima, ponovo srećemo u njenim djelima kroz jedan novi komentar, stil i jezik romana. Osnova njenih romana su pojam ljubavi, postojanja i bitka, pitanje čovjeka te se zbog toga njeni romani u ovom značenju mogu okarakterisati kao savremene mesnevije.⁵³ Kada su u pitanju pripovijetke, tematika i pristup se nisu razlikovali od onog kakav je imala prilikom pisanja romana.

1951. godine Samiha Ayverdi se u svojim djelima usmjerava na jedan drugi pravac i iste godine objavljuje svoje djelo "*Kenan Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*". Ovo djelo sa jedne strane predstavlja portret jednog evlije 20. stoljeća a sa druge strane predstavlja konkretan izvor Ayverdinog književnog stava. Nakon ovog djela ona se počinje baviti historijskim pitanjima i historijskim djelima. U okviru ove tematike bavila se i društvenim pitanjem. Smatrala je da su izvori trenutnih problema zapravo u prošlosti i da se zbog toga historija treba posebno proučavati. Pisanje o historiji za nju je značilo pisanje o Istanbulu u kojem se krije sva prošlost, ljepota i bogatstvo. Za 500. godišnjicu osvojenja Istanbula je objavila knjigu "*Edebi Ve Manevi Dünyası İçinde Fatih*". Vrijednost i važnost historije je nastojala sačuvati i u svojim kasnijim djelima. Kao što smo već i spomenuli, pisala je različita književna djela a kojim god vrstom djela da se bavila osnovna dinamika je bila nepromjenljiva. U člancima i esejima koje je pisala, pokazala je svoju ljubav i naklonost prema historiji, kulturi i umjetnosti. U ovim djelima u prvom planu su različita pitanja poput jezika, kulture, vjere, obrazovanja, intelektualnog napredovanja ali i Istanbul kojeg je smatrala simbolom života i svih vrijednosti. Uvijek je nastojala da predoči kakvu težinu nosi taj grad u kojem su prisutni tragovi tursko-islamske civilizacije.

---

⁵² Akdeniz, Yasemin, *Sâmiha Ayverdi'nin Eserlerinde Dini ve Manevi Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, str.66, (u daljem tekstu: Akdeniz, *Sâmiha Ayverdi'nin Eserlerinde Dini ve Manevi Unsurlar...*)

⁵³ Ibid, str.66

Tematika memoara koje je pisala je bila slična kao i kod ostalih djela. Vrlo slikovito je opisala život u konaku, scene iz svakodnevnog života u Istanbulu, običaje i događaje iz tog vremena. Zbog toga ovi memoari imaju veliku važnost sa aspekta civilizacije i političke historije.

Važno je istaći da biografije i autobiografije koje je napisala, za nju imaju posebnu, ličnu važnost. U ovoj vrsti djela bavila se ličnostima poput Yunus Emrea⁵⁴, Mevlane, Mekmet Akif Ersoya⁵⁵, koji su od posebne važnosti kako za nju tako i za turski narod.

Njeni putopisi su zapisi o mjestima koje je obišla i vidjela i njenom pogledu na svijet. Kada su u pitanju putopisi, posebno je posvetila pažnju turskoj politici na Balkanu. Bavila se i poređenjem zapadne i istočne civilizacije. Njeni putopisi su jako korisni u pogledu turskih arhitektonskih građevina na Balkanu.

U pismima koja su jedna književna vrsta kojom se izražavaju misli i osjećanja do izražaja dolazi njena osobenost. U pismima koje je pisala bliskim ljudima ali i mnogobrojnim, značajnim državicima, ona iskazuje svoje stavove, mišljenja, ideja ali i daje savjete i prijedloge. Posmatramo li pisma kao jednu tesavufsku disciplinu sa dugogdišnjom tradicijom, bit će nam jasnije zbog čega je Samiha Ayverdi toliku važnost pridavala upravo pismima.

Ayverdi se nije zaustavila samo na književnim radovima i knjigama. Naime ona je pisala za mnogobrojne i važne časopise i novine poput *Büyük Doğu*⁵⁶, *Türk Yurdu*⁵⁷, *Türk Kadını*, *Havadis*, *Hür Adam*, *Tercüman*, *Kubbealtı Akademi*⁵⁸, *Türk Edebiyatı*.⁵⁹

2.1 Djela

Samih Ayverdi se smatra jednim od najplodnijih autora 20. stoljeća kada je riječ o turskoj književnosti. Svojim književnim pristupom, književnim stilom i jezikom ostavila je veliki

---

⁵⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunus-emre>

⁵⁵ Mehmet Akif Ersoy rođen je u Istanbulu 1873., a umro je 1936. Bio je državljanin velike osmanske države i priznati intelektualac tog doba. Nakon studija bio je državni službenik širom osmanske države, od Balkana, preko Anadolije do Arabijskog poluotoka. Osim službovanja, paralelno se bavio i poezijom i umjetnošću. Tokom života je napisao brojna djela velike književne vrijednosti i autor je teksta turske nacionalne himne.

⁵⁶ <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/104/buyuk-dogu>

⁵⁷ <https://www.turkyurdu.com.tr/>

⁵⁸ <https://www.kubbealti.org.tr/akademi-mecmuasi>

⁵⁹ <https://www.turkedebiyati.com.tr/tuerk-edebiyati-dergisi>

trag ali i utjecaj na nadolazeće generacije. Bibliografiju njenih djela priredio je Ismet Binark,⁶⁰ a iza sebe je ostavila pravu riznicu djela:

Romani:

1. *Aşk Budur*, 1938, Marifet Basımevi, İstanbul
2. *Batmayan Gün*, 1939, Marifet Basımevi, İstanbul
3. *Ateş Ağacı*, 1941, Gayret Kitabevi, İstanbul
4. *Yaşayan Ölü*, 1942, Gayret Kitabevi, İstanbul
5. *İnsan ve şeytan*, 1942., Gayret Kitabevi, İstanbul
6. *Son Menzil*, 1943., Gayret Kitabevi, İstanbul
7. *Yolcu Nereye Gidiyorsun?* 1944., Gayret Kitabevi, İstanbul
8. *Mesih paşa İmanı*, 1948., Gayret Kitabevi, İstanbul

Pripovijetke:

1. *Mâbette Bir Gece*, 1940., Gayret Kitabevi, İstanbul

Poezija:

1. *Yusuŕçuk*, 1946., Gayret Kitabevi, İstanbul
2. *Hancı*, 1988., Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
3. *Dile Gelen Taş*, 1999., Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul

Memoari:

1. *Ibrahim Efendi Konağı*, 1964, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul
2. *Bir Dünyadan Bir Dünyaya*, 1974., Hülbe Yayınları, İstanbul
3. *Hatıralarla Baş başa*, 1977, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul
4. *Ne İdik Ne Olduk*, 1985., Hülbe Yayınları, İstanbul
5. *Rahmet Kapısı*, 1985, Hülbe Yayınları, İstanbul

---

⁶⁰ <https://www.biyografya.com/biyografi/6268>

6. *Bağ Bozumu*, 1987, Hülbe Yayınları, İstanbul
7. *Hey Gidi Günler Hey*, 1988, Hülbe Yayınları, İstanbul
8. *Küplücedeki Köşk*, 1989, Hülbe Yayınları, İstanbul
9. *Ah Tuna Vah Tuna*, 1996, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
10. *Ratibe*, 2002, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
11. *İki Âşinâ*, 2003, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
12. *Ezeli Dostlar*, 2004, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
13. *Arkamızda Dönen Dolaplar*, 2007. Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
14. *Paşa Hanım*, 2009, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul

Historijska djela:

1. *Boğaziçi'nde Tarih*, 1966, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul
2. *Türk-Rus Münasebetleri ve Muharebeleri*, 1970, Turan Neşriyatı Yurdu, İstanbul
3. *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, 1975, Damla Yayınevi, İstanbul
4. *Türkiye'nin Ermeni Meselesi*, 1976. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul
5. *Dünden Bugüne Ne Kalmıştır*, 2006. Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul
6. *Kaybolan Anahtar*, 2008. Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul

Biografije:

1. *Kenan Rifâi ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*, 1951, İnkılap Kitabevi, İstanbul
2. *Edebi ve Manevi Dünyası İçinde Fatih*, 1953, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul

Autobiografija:

1. *Dost*, 1980, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul,

Putopis:

1. *Yeryüzünde Birkaç Adım*, 1984. Boğaziçi yayınları, İstanbul

Portret:

1. *Âbide Şahsiyetle*, 1976, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul

Eseji:

1. *İstanbul Geceleri*, 1952, İnkılap Kitabevi, İstanbul
2. *Kölelikten Efendiliğe*, 1978, Damla Yayınevi, İstanbul

Çlanci:

1. *Milli Kültür Meseleleri ve Maârif Davamız*, 1976, , Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul
2. *Rahmet Kapısı*, 1985 Hülbe Yayınları, İstanbul
3. *Ne İdik Ne Olduk*, 2002, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul,

Pisma:

1. *Misyonerlik Karşısında Türkiye*, 1969, Turan Neşriyatı Yurdu, İstanbul
2. *Mektuplardan Gelen Ses*, 1985, Hülbe Yayınları, İstanbul

2.2. Nagrade

Mnogobrojne su nagrade koje je Samiha Ayverdi dobila za svoj književni rad i djelovanje. Neke od najznačajnijih su nagrada koju je dobila 1978. godine od Turske nacionalne kulturne fondacije (TMKV), potom i počasna nagrada od iste fondacije za doprinos Turskoj nacionalnoj kulturi, 1984. godine. Naredne godine, dakle 1985. izdavačka kuća Boğazıcı joj za njeno djelo "*Yeryüzünde Birkaç Adım*" dodjeljuje nagradu za uspjeh. 26. aprila 1986. godine, uručena joj je plaketa za doprinos nacionalnoj umjetnosti od strane Turske književne fondacije. Povodom 50. godišnjice književnog rada, 5. marta 1988. godine dobila je još jednu plaketu od fondacije *Aydınlar Ocağı* a istim povodom časopis Kubbealtı akademije je cijelo izdanje za mjesec oktobar posvetio samo njoj. Također je i časopis Türk Edebiyatı u svom 127. broju, jedan poseban dio odvojio za nju, što nije bio i posljednji put. Naime isto se ponovilo i u 180. broju za mjesec oktobar. Za djelo "*Hey Gidi Günler Hey*" koje je objavljeno 1988. godine od Udruženja

turskih autora dobila je Godišnju nagradu za jezik. 13. maja 1990. godine dodijeljena joj je povelja u znak zahvale od strane Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Asocijacija turskih autora književnih i naučnih djela (ILESAM) 1992. godine joj je uručila nagradu za službu i doprinos. Posljednju plaketu u znak zahvale Ayverdi je primila od Turskog ženskog kulturnog društva (Türk Ev Kadınları Derneği) čiji je bila član-osnivač i to 28. februara 1992. godine. U znak sjećanja na Samihu Ayverdi, gimnazija Vatan Anadolu koja se nalazi na Fatihu, 2005. godine je promijenila naziv u Samiha Ayverdi Anadolu Lisesi.

Njena slava nije ostala samo u okvirima Turske već se proširila i dalje. Naprimjer, pisma koje je poslala predsjednicima muslimanskih država, naučnicim i umjetnicima povodom 1400. Hidžretske godine, imala su veliki odjek. Čak je i njena knjiga *Kölelikten Efendiliğe* prevedena na Urdu jezik u Pakistanu. Knjige *Hancı* i *Istanbul Geceleri* objavljene su u Azerbejdžanu kao i mnogobrojni radovi o drugim njenim djelima. U Njemačkoj je Zweiburgen Verlag u svom djelu *Kindlers Literatur Lexikon* od osam toma, u kojem se nalaze sažetci važnih djela najboljih autora svijeta, uvrstio i sažetak djela Samihe Ayverdi i to: *Istanbul Geceleri* i *Ibrahim Efendi Konağı*. Ponovo u Njemačkoj Nazlı Kaner je objavila na njemačkom jeziku istraživačko djelo pod nazivom “*O Samihi Ayverdi, osmanskome društvu i sociološkom nastanku pojma osmanska ideologija*“. Na univerzitetu Al-Azhar u Egiptu rađene su doktorske disertacije o njenom liku i djelu. U Americi među izdanjima izdavačke kuće *Shembola*, objavljena je knjiga pod nazivom “*Žene u tesavufu (Jedna skrivena riznica)*“ čiji je posljednji dio posvećen Samihi Ayverdi. *The Book of Character* je u svoje izdanje pod nazivom “*Writings on Character and Virtue, From Islamic and other sources*” uvrstio i djelo *Camile Adams Helminski* na engleskom jeziku koje govori i o Samihi Ayverdi. (str. 444-457).

3. Elementi tesavufa u zbirci “*Mâbette Bir Gece*“

3.1 Zbirka pripovijedaka “*Mâbette Bir Gece*“

Zbirka pripovijedaka “*Mâbette Bir Gece*“ je prvi put objavljena 1940. godine. Ovo djelo je doživjelo više izdanja i to: drugo 1976. godine, treće 1996. godine, četvrto i 2001. i posljednje 2005. godine. Sastoji se od od trideset i šest kratkih, međusobno nepovezanih pripovijedaka. Djelo je tesavufskog karaktera i govori o događajima iz svakodnevnog života ljudi u Anadoliji. Pripovijetke iz zbirke podsjećaju na legende o evlijama. Glavna tema jeste ljubav. Ljubav u prenesenom značenju na koju nailzaimo u pripovijetkama jeste most koji vodi ka pravoj, istinskoj ljubavi a to je božanska ljubav. Likovi u djelu najčešće govore anadolskim dijalektom koji je prilično zastupljen u njenim djelima. Zbirka nosi naziv po prvoj pripovijetki “*Mâbette Bir Gece*“ (“Jedna noć u bogomolji“), koja govori o ljubavi prema Bogu a zatim slijede pripovijetke: “*Gönül Dere*“ (“Potok srca“), “*Mânâların Doğuşu*“ (“Stvarenje značenja“), “*Emir Abla*“, “*Güllü*“ („Ukrašen ružom“), “*Aşk Mucizedir*“ (“Ljubav je čudo“), “*Baba Ramo*“ (“Starac Ramo“), “*Elle Tutulmayan*“ (“Oni koji se ne drže za ruke“), “*Harman*“ (“Vršidba“), “*Bulut ve Sümbül*“ (“Oblak i Zumbul“), “*Hayalden Gerçeğe*“ (“Od mašte do stvarnosti“), “*Sarhoş*“ (“Pijanica“), “*Nokta*“ (“Tačka“), “*Dost*“ (“Priatelj“), “*Üç Turunçlar*“ (“Tri gorke narandže“), “*Fadimet*“, “*Tapu Dairesinde Bir Saat*“ (“Jedan sat u katastru“), “*Kırılacak Put*“ (“Krst koji će biti slomljen“), “*Tilki Hamdi’nin Karısı*“ (“Žena Tilki Hamdija“), “*Onlar Kimledir*“ (“S kim su oni“), “*Anadolu*“ (“Anadolija“), “*İlim Tuzağı*“ (“Zamka znanja“), “*Menfaat*“ (“Korist“), “*Dert Ortakları*“ (“Saputnik u nesreći“), “*Deniz*“ (“More“), “*Korku*“ (“Strah“), “*Dalyancı Zekiye*“ (“Ribolovka Zekiye“), “*Rüstem Kabaş*“, “*Gidelim*“ (“Idemo“), “*Müteahhit Hikmet Bey*“ (“Preduzimač Hikmet beg“), “*Komşum*“ (“Moj komšija“), “*Yüzümün Karası*“ (“Tamna strana moga lica“), “*Dilenci*“ (“Prosjak“), “*Bir Hayal*“ (“Jedna sjenka“), “*Mariya’nın Aşkı*“ (“Marijina ljubav“), “*Bir Mektup*“ (“Jedno pismo“).

Prilikom izrade rada, odabrali smo nekoliko pripovijedaka u kojima smo uočili elemente tesavufa i na osnovu odlomaka iz istih pripovijetki anlazirali te elemente. Pripovijetke koje smo anlazirali su: “*Mâbette Bir Gece*“ (“Jedna noć u bogomolji“), “*Dert Ortakları*“ (“Saputnik u

nesreći“), “Mariya’nın Aşkı“ (“Marijina ljubav“), “Fadimet“, “Üç Turunçlar“ (“Tri gorke narandže“), “Bir Mektup“ (“Jedno pismo“). Ove pripovijetke smo odbarali zbog toga što u njima dominiraju tesavufski elementi o kojima ćemo govoriti u radu a to su su: tevekkul – potpuno oslanjanje na Allaha, odnos između murida i muršida, nefis, ljubav, kalp, zikr, i maarifet. Elementi tesavufa koje smo odabrali nisu prisutni u svim pripovijetkama ali smo ih odabrali zbog toga što se najviše spominju u zbirci. Kroz pripovijetku “Saputnik u nesreći“ najbolje možemo vidjeti šta autorica želi da poruči o tevekkulu i marifetu. Pripovijetkom “Marijina ljubav“ se najbolje može objasniti odnos između murida i muršida i kako je muršid osoba koja može murida izvesti na pravi put. Nefis, kao jedan od elemenata tesavufa na koji nailazimo u gotovo svim pripovijetkama u zbirci smo objasnili kroz primjer iz pripovijetke “Tri gorke narandže“ u kojoj autorica govori o posljedicama sa kojima se čovjek suočava ukoliko slijedi svoj nefis. Pojam ljubavi i zikra smo analizirali u pripovijetkama “Jedna noć u bogomolji“ i “Jedno pismo“. Pripovijetka “Fadimet“ u prvi plan stavlja čisto srce kojem sufije pridaju ogromnu važnost. Svaka pripovijetka nosi posebnu pouku za čitaoca.

3.2 Tesavuf u književnosti

Tesavuf je kroz svoju dugu historiju najviše utjecaja imao na islamsku književnost ali i na ostale grane islamske kulture. Nakon što se pojavila, sufijska književnost je sve do početka XX. stoljeća bila dominantni izraz islamske kulture a svi pjesnici i pisci su koristili sufijski simbolistički jezik, ustaljenu tematiku i motive. Nemoguće je govoriti kako o narodnoj tako i o klasičnoj turskoj književnosti a da se ne spomene tesavuf koji je stoljećima nainspirativnija i najprisutnija tema kod turskih autora. Turska književnost je snažno obojena tesavufom i obiluje mnogobrojnim stihovima o ljubavi prema Bogu. U kasnijem periodu, mnogi savremeni književnici su inspiraciju za pisanje svojih djela pronalazili u djelima i životu velikih sufijskih pjesnika i šejhova.

Najprije treba objasniti šta je to zapravo tesavuf. Tesavuf ⁶¹ kao pojam ima puno definicija i objašnjenja. Jedna od njih kaže: „*Tesavuf je nauka pomoću koje se upoznaju načini*

---

⁶¹ Postoji više mišljenja o etimologiji riječi sufija, iz koje je deriviran glagol tesavvefe – postati (ponašati se kao) sufija, čija je glagolska imenica tesavuf. Jedno od mišljenja je da su sufije nazvane tako prema ljudima koji su u predislamskom periodu posvećivali ibadetu i služili hodočanicima kod Ka’be. Prema drugom mišljenju, etimologija

*pročišćavanja ljudskih duša, popravljanja ponašanja (vladanje, ahlak), učvršćenja čovječijeg karaktera, kako vanjskog tako i unutarnjeg, sve u cilju postizanja vječne sreće.*⁶²

Savremeni bosanski šejh, predstavnik Ibn Arebijeve škole, šejh Mustafa Čolić⁶³ daje ovakvu definiciju sufizma: *“Tesavuf je stalna revizija, stalno čišćenje, stalno prečišćavanje svoga vjerovanja.”*

Ukoliko je nešto stoljećima prisutno među ljudima, znači da je vrlo ozbiljno vezano za ljudsku prirodu i čovjekov život uopšte. Od kako se tesavuf pojavio pa sve do danas on se pomno istražuje i proučava. Šejh Hadžibajrić⁶⁴ kaže: *“Tesavuf je kao nebo o kojem mnogo znamo, ali ne sve. Uvijek se na nebu otkriva nešto novo.”*

U svom radu pod nazivom *“Tesavuf kao metodika duhovnog odgoja”*, doc.dr.sc. Valjevac M. kaže: *„Tesavuf je autentična islamska disciplina, kao što su to fikh, tefsir, hadis i sl. Tesavuf nije mistika, niti filozofija, već bit i suština islamske duhovnosti. Gnosa i odgoj njegove su dvije glavne odrednice, tako da je ucijepljen u samu srž islamskog koncepta obrazovanja.”*⁶⁵

Divanska književnost kao plod islamske kulture tokom više stoljeća svoga postojanja je bila definirana vrlo jasnim pravilima umjetničkog stvaranja, od metrike i forme, do sadržaja, tematike, motiva i stilskih sredstava. Upravo iz tog razloga divanski su pjesnici imali težak zadatak pri stvaranju novih djela.

---

ovog pojma vezana je za riječ safā – čistota, nepomućenost, bistrina, vedrina... Oni koji zastupaju treće mišljenje smatraju da je izraz 'tesavuf' infinitiv pete vrste glagola od arapske riječi "suf" (vuna) u značenju – biti mistik, sufija –i da se upotrebljavao u svom simboličnom značenju kao naziv za pobožne ljude i askete prvog stoljeća po hidžri, budući da su oni živjeli skromno i nosili grubu vunenu odjeću.

⁶² Abdul-Kadir 'Isa, *Istine o tesavufu*, Odbor Islamske zajednice Tuzla, Tuzla, 1998, str. 53.

⁶³ Šejh Mustafa-efendija Čolić je jedna od najznačajnijih i najplodnijih ličnosti i autora sufijske provenijencije našeg podneblja. Najbolji svjedok toga jeste njegov životni put te njegova djela i radovi koje je ostavio iza sebe. Životni put uvaženog šejha, na intelektualnom planu, bio je jako plodan. On je iza sebe ostavio veliki broj autorskih djela, prijevoda i komentiranih prijevoda. Do sada je objavljeno preko dvadeset naslova, a veliki broj čeka na objavljivanje. Za detaljnije podatke pogledati: M. Valjevac, *Šejh Mustafa Efendija Čolić (1921. – 2004.) život i djelo*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2013

⁶⁴ Fejzulah ef. Hadžibajrić, veliki bošnjački mesnevihan i tarikatski šejh, teologa i filologa, vrhunski poznavatelj tesavufske tradicije muslimana. Šejh Fejzullah Hadžibajrić bio je duhovno vezan za šejha Selima Samija Jašara. Preveo je i objavio značajan broj radova sufijske provenijencije. Kao mesnevihan (osoba s dozvolom za prevodenje i tumačenje djela Mesneviya) naslijedio je hadži Mujagu Merhemića. Napisao je više prikaza i radova o Šejhu Abdullahu Bošnjaku. Za detaljnije podatke pogledati: Beglerović, Samir, *“Tesavuf Bosne u vidicima Fejzulaha Hadžibajrića: Vjerski i kulturni razvoj bosanskih Muslimana u prvoj polovini XX stoljeća”*, Bookline, Sarajevo, 2014

⁶⁵ Valjevac, Mensur, *“Tesavuf kao metodika duhovnog odgoja”*, Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici, br.16, Zenica, 2018

Sufizam koji je, ušao u sve pore društvenog i religioznog života, i na njega ostvario veliki uticaj, nikako nije mogao mimoći književnost, posebno njen najduhovniji produkt – poeziju. Nastao na tekovinama tumačenja sadržaja Kur'ana i slijeđenja Poslanikove prakse, sufizam je u književnosti imao i najznačajnije i najutjecajnije predstavnike. Cilj sufizma jeste duhovno uzdizanje i približavanje Bogu kroz ljubav – ašk. Tematika kojom se bavi divanska književnost jeste pobožnost sufija, njihovo odricanje od ovozemaljskih blagodati, te čežnju za Božijom ljubavlju, kao i put ka spoznaje Božijeg Jedinstva.

3.3 Potpuno oslanjanje na Allaha (tevekkul)

Riječ tevekkul u arapskom jeziku ima značenje oslanjanja i prepuštanja, pouzdanja. U islamskoj terminologiji oslanjanje na Allaha – tevekkul podrazumjeva potpuno oslanjanje na Allaha u pribavljanju koristi i odagnavanju štete nakon što poduzmemo sve mjere koje možemo.

Tevekkul označava srčano ubjeđenje da je Allah, dž.š., Apsolutni Vladar svih robova, vjerovanje samo u Njega, oslanjanje na Njega i prepuštanje svojih poslova Njemu Uzvišenom. Ukoliko se rob u svim svojim poslovima pouzdava jedino u Allaha, dž.š., takvo stanje naziva se tevekkulom. Suština tevekkula jeste u tome da čovjek ne očekuje rezultate od uzroka već da i uzrok i posljedicu veže za Allaha, dž.š., koji je stvorio oboje. Ukratko, tevekkul je potpuno povjerenje i ubjeđenje u to da je Allah, dž.š., Onaj Koji sve stvara, pa tako i uzroke, te da je On Uzvišeni dovoljan Svome robu.

U Kur'anu postoje mnogi ajeti koji govore o tevekkulu, a jedan od njih je i 23. ajet sure Ma'ide koji glasi: *“A u Allaha se pouzdajte, ako ste vjernici!”*⁶⁶ Hud, a.s.⁶⁷., se sljedećim riječima obratio svome ummetu: *“Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj”*⁶⁸. On se na takav način obratio neprijateljima koji su ga htjeli ubiti, a takvo obraćanje rezultat je njegovog potpunog povjerenja u Allaha, dž.š.

---

⁶⁶ Kur'an, 5:23, preveo Besim Korkut, Svjetlost, Sarajevo, 1987.

⁶⁷ Hud, a.s., (po Bibliji Eber) je prvi poznati arapski poslanik. Spomenut je 7 puta u Kur'anu. Sura Hud nosi po njemu ime, a sura El-Ahkaf po imenu regije, gdje je njegov narod. Spomenut je i u surama El-A'raf i Eš-Šuara. Poslan je narodu Ad.

⁶⁸ Kur'an, 11:57, preveo Besim Korkut, Svjetlost, Sarajevo, 1987.

Tevekkul u jako važan pojam u tesavufu. Mnoge sufije koje su definisale taj pojam se slažu u mišljenju da se tevekkul ogleda u iskrenom vjerovanju u Allaha.⁶⁹ Poznati sufijski učenjak Džunejd El-Bagdadi⁷⁰ kaže da je tevekkul, vjerovanje srcem u Allaha. Od najranijeg vremena pa do danas, sufije su pojam tevekkula definisale na različite načine.⁷¹ Za neke je tevekkul uzdanje u ono što je kod Allaha, dž.š., i nenadanje onome što je u rukama ljudi; tevekkul je prelaženje srca iz stanja patnje u stanje mira zbog oslanjanja na Allaha, dž.š.; tevekkul je srčano zadovoljstvo u svemu što roba zadesi na ovom svijetu i zadovoljstvo Allahom, dž.š.; tevekkul je zaklanjanje pod sjenkom robovanja i potpuna predanost manifestaciji kadera.

Prilikom izrade rada uvidjeli smo da poimanje pojma tevekkul najbolje odražava lik gospođe Atifet iz pripovijetke "Saputnik u nevolji". Gospođa Atifet je glavni lik spomenute pripovijetke koja govori o tome šta se sve dogodilo gospođi Atifet, ženi bivšeg ministra koja je bila jako imućna a onda izgubila najveće bogatstvo, svoju porodicu a potom i imetak. Nije klonula duhom već je prihvatila ono što joj se dešava i oslonula se na Allaha dž.š. Radnja ove pripovijetke se odvija na jednoj istanbulskoj ulici. Naime dok je prosila i sakupljala novac kako bi sebi kupila jedan simit, gospođe Atifet je ugledala dječaka koji nije imao dovoljno novca da kupi isti. Molio je prodavača da mu za novac koji ima da jedan simit ali ga je prodavač nemilosrdno odbio. Gospođa Atifet je u razgovoru sa dječakom saznala koliko težak život ima ovaj dječak. Iako je i sama bila jako gladna, novcem koji je sakupila kako bi kupila simit i nakon mnogo dana pojela nešto, kupila je simit dječaku. Ovim činom je pokazala svoju milost i potpunu pokornost prema Bogu.

"Eto, stara i nepismena žena bivšeg ministra Dželal paše, uprkos tome što je prvo izgubila muža, potom djecu a kasnije i svo svoje bogatstvo i uprkos tome što su njeno tijelo koje su nekada milovali sreća, radost i smijeh poput nekog ugodnog proljetnog vjetrova, jako brzo uzdrkali bol i tragični događaji, svakoj tegobi i mucu se na lijep način odupirala. Vješto je sve podnosila, normalno i bez žaljenja. Međutim, niko nije znao od koga je to naučila. Svako je bio čudno i užasnuto zapanjen njenim licem koje nije izgubilo osmijeh, umiljatim i sretnim

---

⁶⁹ Gökcan, Mansur, *Tasavvufu Tevekkül Anlayışı*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Adana, 2018, str.132, no18:1 cilt 18

⁷⁰ <https://islamansiklopedisi.org.tr/cuneyd-i-bagdadi>

⁷¹ Kavasoglu, Fatima Elif, *Tevekkül Kavraminin Tasavvuf Tarihindeki İzleri*, İlahiyat, br.5/2020, 2020, str.138

ponašanjem kao u danima kada je bila imućna, otporom vrijednog divljenja kojeg je imala prema svim poteškoćama.“⁷²

Kako smo već i spomenuli bilo je mnogo dana kada je gladovala ali gospođa Atifet je svaku nevolju koja ju je zadesila uspjela da podnese oslanjajući se na 155. ajet sure Bekare koji glasi: *Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što će te gubiti imanje i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive.* ⁷³

To što je ova starica pokazala ovakvo strpljenje, bez sumnje proizilazi iz tevekkula u njenom srcu. Šta god bilo u pitanju, kada čovjek izgubi nešto što je imao na kratkotrajnom putovanju na ovom svijetu nema smisla da jadikuje i žali. U 23. ajetu sure El-Hadid Uzvišeni Allah kaže: *Da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo..* ⁷⁴ Pouka pripovijetke jeste da Allah zna sve unaprijed, prije nego što je zapisana i stvorena svaka stvar i da je odredio sudbinu svakom biću, prije nego se i pojavilo. Čovjek treba biti svjestan da ga ništa nije zadesilo osim onog što mu je propisano i ne treba da tuguje za onim što je izgubio, jer - da je bilo zapisano, sigurno bi se i ostalo njegovo.

Iz ove priče je jasno da tevekkul u tesavufu podrazumijeva i strpljenje na nevoljama, traženje pomoći od Allaha, dž.š., te vjerovanje da će Allah, dž.š., kako na dunjaluku tako i na Ahiretu otvoriti robu vrata uspjeha, jer svi poslovi vraćaju se Allahu, dž.š., i On Uzvišeni dovoljan je Svome robu.

3.4. Odnos muršida i murida

Tesavuf je put, koji odgaja čovjeka i odstranjuje od njega sve duhovne nečistoće. Na tom putu čovjeku je potreban vodič. Taj vodič se u tesavufu naziva muršid ili šejh ⁷⁵a osoba koja kroz

---

⁷² “İşte, eski nazırlardan Celal Paşa'nın ümmî ve ihtiyar karısı, evvela kocasını, sonra evlatlarını ve yavaş yavaş bütün servetini kaybetmiş olmasına rağmen, bir zamanlar zevklerin, neşe ve kahkahaların, latif bir bahar rüzgârı gibi okşadığı vücudunu, gün olup ızdırap ve faciaların sarmasına, kasıp kavurmasına rağmen, her zahmete, her çileye, hoşlukla karşı koymuş, tabii ve şikâyetisiz bir mukavemet ve tahammül göstermek hünerini bilmişti.” Ayverdi Sâmîha, “*Mâbette Bir Gece*”, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2004, str. 148. (U nastavku: *Mâbette Bir Gece*)

⁷³ Kur'an, 2:155, preveo Besim Korkut, Svjetlost, Sarajevo, 1987.

⁷⁴ Kur'an, 57:23, preveo Besim Korkut, Svjetlost, Sarajevo, 1987.

⁷⁵ Muršid, šejh, upućivač, vođa, koji uvodi čovjeka u tesavufske tajne, pokazivač pravog puta, šejh sa diplomom. Muršid treba da ima dvanaest svojstava, a to su: dva Božja, pokrivanje mana i opraštanje (Settâr i Gaffâr), dva Poslanikova – milosrđe i drugarstvo, dva Ebu Bekrova – istinoljubivost i iskrenost, dva Omerova – striktna

tesavuf želi da se približi Allahu se naziva murid.⁷⁶ On se trudi da sebi nađe valjanog vodiča tj. muršida i kada ga nađe, onda mu obično daje zakletvu na vjernost (bejat), čime se obavezuje da će mu se u svemu pokoravati i da će u svemu slijediti njegove upute i savjete. Muršid je opet sa svoje strane dužan da vodi murida pravim putem približavanja Allahu dž.š. onoliko koliko murid može podnijeti i do onog stepena (deredže) koju murid zavisno od svojih mogućnosti i od svog truda ostvari. Na ovaj način su u tesavufu definisane kategorije muršida (vodiča) i murida (vođenog) i njihov međusobni odnos. Ovaj odnos i općenito vrijedi u Islamu. Muršid čitavog ummeta nije niko drugi do Muhammed s.a.v.s. koji je imao zadatak da odgaja ljude, čisti njihova srca od poricanja i nepokornosti, i da ih vodi Allahu.

Allah u Kur'anu kaže: *“Da nije Allahove dobrote i milosti, nikada se niko od vas ne bi očistio. A Allah, onog koga želi potpuno očisti.”*⁷⁷ Allah, dž.š., čisti roba, odgaja ali muršid je potreban da pokaže čovjeku na koji način će se to čišćenje realizirati. Muršid murid u osvjetljava put kojim će koračati kako bi postigao svoj cilj koji se ogleda se ogleda u postizanju ma'rifetullaha (spoznaja Allaha), a zatim i muhabbetullaha (ljubav prema Allahu), a za što je potrebno zdravo i očišćeno srce.

Kakav značaj ima muršid u životu murida možemo zaključiti iz riječi šejha Muhammeda Behaiddina Nakšibenda koji kaže:

*„Krenuti na put i pronaći put bez vodiča je isto kao i krenuti na nepoznat put noću, sam i bez svjetla. Mjesto na koje ideš je nevidljivo a mjesto na koje staješ je nepoznato. Nije važno da li je ispred tebe jarak ili provalija. Onaj ko na ovakav način krene na put se plaši da će upasti u nevolju. Međutim muršidi kamil je na tom putu bio i vratio se. Upoznat je sa nevoljama i grijesima na tom putu. Tim putem će lahko provesti murida kojeg predvodi.”*⁷⁸

Pripovijetka koju smo odabrali kako bi analizirali odnos murida i muršida jeste pripovijetka “Mariya'nın Aşkı”. Iako se veza između Marije i starca Aleksandrosa, glavnih likova ove pripovijetke čini potpuno drugačijom od veze muršida i murida, ona je u suštini ista.

---

pravičnost u primjeni zapovjedi i zabrana, dva Osmanova – darežljivost i stid, i dva Alijina – znanje i junaštvo. Prema: <https://bastinaobjave.com/mali-rjecnik-sufijsko-tarikatskih-izraza/7/>

⁷⁶ Murid, koji se spasio od svojih želja, obveznik tarikata i svog šejha, ogoljen od svoje volje (predan Božjim propisima), pripadnik tarikata sa zakletvom. Prema: <https://bastinaobjave.com/mali-rjecnik-sufijsko-tarikatskih-izraza/7/>

⁷⁷ Kur'an, 24:21, preveo Besim Korkut, Svjetlost, Sarajevo, 1987.

⁷⁸ Nakšibendi, Šejh Muhammed Nuri Šemsuddin, Miftahul kulub – Ključ srca, preveo: Fejzullah Hadžibajrić, Visoko, 1990, str.19

Uprkos tome što se Marija nije povezala sa muršidom, ni ispunila niti jednu od vjerskih odgovornosti, Aleksandrosov za život je za nju bio izvor nadahnuća što i jeste uloga muršida. Žena koja je za sebe rekla: *“Potpuno sam potonula u blato”*⁷⁹, dostigla je do svjetla božanske dobrote i to svjetlo je nju, bez tekije, tarikata, zikra i borbe, navelo na najljepši mogući put, put ljubavi.

Ova pripovijetka govori o Mariji, najpoznatijoj prostitutki u Bizantskom Carstvu. Naime, ona je bila umorna od tužnog i razvratnog života. Iako je imala čovjeka koji ju je uprkos njenom načinu života jako volio, ona je smatrala da nikada nije spoznala ljubav. A njena najveća želja je bila da spozna ljubav bez strasti i požude. To će uspjeti zahvaljujući stracu Aleksandrošu, jednom starom usamljeniku koji je u ovoj pripovijetki simbol muršida, svijetla koje pokazuje put. Jednog dana, Marija, glavni lik ove pripovijetke je krenula u šetnju sa svojim dragim. Dok su šetali pažnju joj je privukla jedna koliba. Nije ni slutila da će ulazak u tu kolibu promijeniti njen cijeli život. Kada je čula priču o životu starca Aleksandrosa, bila je pod velikim utjecajem. Naime, on je svoje pravo ime i ličnost krio od svih godinama. Bio je jako poštovan i bogat čovjek. Imao je sve što je htio u životu ali jednog dana se razbolio. Bolest ga je toliko savladala da nije mogao ni hodati, ni piti, ni jesti. Njegova supruga ga je napustila kad mu je bila najpotrebnija. Ostao je bez svega. Shvatio je da nikada nije spoznao smisao života i da mu je od života koji je vodio bilo muka. Uvidio je da je sve što je imao na ovom svijetu prolazno i odlučio je da potraži pravi smisao života i istinsku ljubav. Marija je shvatila da se već odavno osjećala kao ovaj starac i obratila mu se riječima:

*“Ja sam prostitutka Marija Klerja.”*⁸⁰

A onda nastavila razgovor: *“Od sada će se moja veza sa životom biti u skladu sa hakikatom i ljubavnom sponom. Ja nisam žena koja će se zadovoljiti komadićima ljubavi rasute stvorenjima. Želim je pronaći kao pepeo i istopiti se u čitavom njenom postojanju. Šteta je što sam tu ljubav do sada tražila na jako pogrešnim mjestima”*⁸¹

---

⁷⁹ “Tepeme kadar kire battım”, *Mâbette Bir Gece*, str.228

⁸⁰ “Ben fahişe Mariya Klerya’yım.”, *Mâbette Bir Gece*, str.226

⁸¹ “Bundan sonra hayatla ilişğim yalnız hakikat ve aşk bağından ibaret kalacaktır. Ben aşkın yaratılmışlara serpilmiş kırıntılarıyla doycak bir kadın değilim... Onu kül olarak bulmak, onun külli varlığında erimek istiyorum. Yazık ki bu aşkı, şimdye kadar çok yanlış yollarda aradım.”, *Mâbette Bir Gece*, str.227

Odlučila je i da napusti svog dragog Romanosa, iskreno se pokaje za sve svoje grijehе i da se osami.

U tesavufskoj literaturi, mnogi pjesnici i autori muršida poistovjećuju sa doktorom. Eraydın Selçuk u svojoj knjizi „Tesavuf i tarikati“ za muršide kaže: „*Oni su doktori za duhovne bolesti.*“⁸²

Posao jednog pravog muršida jeste da liječi bolesna srca, uz pomoć duhovnih terapija, te da ih dovede u prirodno stanje – stanje čistoće.

Kao što smo već spomenuli, Marija je nakon razgovora sa starcem Aleksandrosom svoj život potpuno promijenila i oslobodila se ljubavnog užeta tako što je napustila Romanosa. Romanos koji nikako nije mogao da prihvati ovakvo stanje, počeo je da se ljuti i više na starog usamljenika a onda mu je Marija rekla:

„*Zašto vičeš Romanose? On mene nije otrovao, oživio me je, nije mi bio bolest nego lijek.*“⁸³

Ove Marijine riječi aludiraju na iznad spomenuto da je muršid doktor koji bolesnom srcu pomaže da pronađe svoj lijek.

Zahvaljujući muršidu, muridu je puno lakše koračati putem tesavufa jer je muršid taj koji je taj put već prošao i daje mu smjernice i pomaže da dođe do svog cilja. Da na tom teškom putu nema muršida koji će mu biti svjetlo u tami, podrška i snaga, murida bi vrlo brzo obuzeo strah, panika i grijеšio bi.

3.5. Nefs

Nefs je riječ arapskog porijekla koja ima mnoga leksička značenja a neka od njih su: suština, postojanje, jastvo, biće i duša.⁸⁴ Učenjaci zastupaju različita mišljenja u vezi sa suštinom pojma nefis, kojim se odlikuje čovjek ali za nas je najvažnije mišljenje sufijskih učenjaka za koje se

---

⁸² Selçuk, Eraydın, „*Tasavvuf ve Tarikatlar*“, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfi Yayınevi, İstanbul, 2004, str.115, (u daljem tekstu: Eraydın, „*Tasavvuf ve Tarikatlar*“)

⁸³ „Niçin bağıryorsun Romanos? O bana zehir olmadı, hayat oldu; dert olmadı şifa oldu.“, *Mâbette Bir Gece*, str.223

⁸⁴ Fatić, Almir, *Semantička analiza riječi nafs u Kur'anu*, Znakovi vremena, vol. 13, br. 50, Sarajevo, 2010., str.47- 49.

smatra da su možda i najdublje prodrli u tajnu nefsa i njegovih značenja i manifestacija. Nefs je jedna vrsta duhovne snage smještene u čovjekovoj nutrini. On je izvorište prohtjeva, požude, ljutnje i svakojakih vrsta niskih želja. Iza čovjekovih postupaka i stavova krije se nefis. Zbog toga sufije toliko insistiraju na spoznaji nefsa, koristeći za to termin ma'rifetu 'n-nefis- spoznaja vlastitog nefsa.

Riječ nefis ima slično značenje kao riječ ruh a razlikuju se u tome što riječ ruh označava samo pozitivne strane čovjekovog unutrašnjeg života a riječ nefis i one negativne strane.⁸⁵ Sufije pojmom nefis označavaju ćud, loše osobine i lijepe postupke čovjekove.⁸⁶ Prema mišljenju sufija postoji sedam stupnjeva nefsa i to: nefsi emmara, nefsi levama, nefsi mulhima, nefsi mutmeina, nefsi radija, nefsi merdija i nefsi kamila.⁸⁷

Kao što smo već rekli cilj duhovnog puta je spoznaja istine; on se postiže odgojem i preobražajem nefsa - duše, samim tim i pročišćenjem srca. Uslov da se nefis očisti jesu murākaba⁸⁸-osjet i saznanje srca koliko je blizu Allahu dž.š. i mudžāhede-borba sa tjelesnim prohtjevima, i suprotstavljanje tjelesnim željama.⁸⁹ Onaj koji hodi putem tesavufa zna da je Allah uvijek tu i da sve posmatra i u skladu sa time postupa. Šejh Muhammed Behaiddin Nakšibend murākabu definiše ovako:

„Razmišljanje u kojem se zaboravlja na sve uzimajući u obzir da se Uzvišeni Allah nalazi u svemu i da sve zna“⁹⁰

O čemu nam govori i 16. ajet sure Kaf:

“Mi stvaramo čovjeka i znamo šta mu sve duša njegova haje, jer Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice.“⁹¹

---

⁸⁵ Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tesavufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 2007, str. 187, (u daljem tekstu: Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavufske književnosti*..)

⁸⁶ Ibid, str.188.

⁸⁷ Ibid, str.188.

⁸⁸ Postoje tri stepena murākabe: 1. na svakom mjestu i u svako doba derviš zna da je Allah prisutan, 2. derviš sve zaboravi u spoznaji Allaha dž.š. Postojao svijet ili ne, njemu je svejedno, 3. derviš ništa ne čini svojom voljom, okrenut je samo Allahu i čeka naredbe. Ništa ne traži, samo očekuje. Murākāba je visokoumna, srčana i duhovna stvar u kojoj derviš gleda u slike koje mu Allah dž.š. pokazuje.

⁸⁹ <https://bastinaobjave.com/mali-rjecnik-sufijsko-tarikatskih-izraza/7/>

⁹⁰ Nakšibendi, Šejh Muhammed Nuri Šemsuddin, Miftahul kulub – Ključ srca, preveo: Fejzullah Hadžibajrić, Visoko, 1990, str.285

⁹¹ Kur'an, 50:16

U petnaestoj pripovijetki “Üç Turunçlar“ (Tri gorke narandže), u prvom planu su posljedice proizašle iz pažljivog slušanja glasa nefsa. Tema pripovijetke su događaji koji su se dogodili jednom putniku. Putnik se na svom putovanju susreće sa vilom koja mu je dala tri gorke narandže i rekla da ih isječe kada bude u blizini vode. Putnik nije mogao izdržati i prerezao je prvu narandžu iz koje je izašla djevojka i tražila vodu. Kako putnik nije bio u blizini vode, djevojci nije mogao dati što je tražila i ona je umrla. Nastavio je svojim putem ali ubrzo nije mogao izdržati i presjekao je i drugu narandžu iz koje je ponovo izašla djevojka i tražila vodu. Ponovo putnik nije bio u blizini vode i druga djevojka je umrla. Putnik se čvrsto prihvatio posljednje narandže i kada se našao pored vode, prerezao je i tako je omogućio da treća djevojka koja je tražila vodu preživi. Iako je putnik bio upozoren da narandže ne dira dok ne bude kraj vode, znatiželjnost nefsa je presudila i on je to ipak učinio. Nakon toga se suočio sa posljedicama. Tako važi i za sve u životu, ukoliko čovjek ne korača ispravnim putem, ne sluša Allahove upute već glas nefsa, na kraju će se dočekati posljedice njegovih postupaka. Autorica u jednom dijelu kaže:

“Da makar kao onaj putnik, posljednju narandžu ogulimo pored željenog izvora i da nikako ne propustimo posljednju šansu.”⁹²

Ovim riječima ona poziva čovječanstvo da odustane od puta nefsa i vrati se na pravi put, prije nego bude kasno. Iako čovjek napravi grešku i posluša glas nefsa, to treba da mu bude pouka da naredni put ne napravi istu grešku već da iz nje nauči nešto i tako odgoji svoj nefsa.

Dijete koje se spominje u pripovijetki, kada je u djetinjstvu slušalo ovu bajku, žalilo je za djevojkama koje su umrle a kada je dijete odraslo, shvatilo je da su oni koje treba žaliti zapravo oni koji odlučno koračaju putem šejtana rekavši:

“Bespomoćnici koje treba žaliti su oni koji su iako im je vila beskonačnosti pružila priliku i u ruke povjerila amanet, vođeni šejtanom sve propustili bez da su postigli ono što su željeli.”⁹³

---

⁹² “Bari o yolcu gibi, son turuncumuzu olsun maksut pınarının başında soyabilesek, hiç olmazsa son fırsati kaçırmamak.”, *Mâbette Bir Gece*, str.223

⁹³ “Ebediyet perisinin, insanlığa lazım olan fırsat ve emanetleri ellerine tevdi etmiş olduğu halde, şeytanın iğvasıyla, maksuda varmadan onları heder edenler, asıl acınmaya layık olan biçarelermiş.”, *Mâbette Bir Gece*, str.99

Poslanik je za nefs rekao: “Tvoj najveći neprijatelj je tvoj nefs, koji je sa tvoje dvije strane (koji te u potpunosti obuhvata).“ Sufije nastoje spoznati nefs i tako ga pobjediti. Ono što jedan sufija treba da učini jeste da svoj nefs drži pod kontrolom. Uzmemo li u obzir da postupci proizilaze iz misli, prvo se misli trebaju držati pod kontrolom. Ovladavanje nefsom je zaista težak i mukotrpan posao zato što nefs nije moguće ukloniti u potpunosti. Iako je njegovo štetno dejstvo nepregledivo, bez njega se ne može. S obzirom da je tako, onda ga treba odgojiti i usmjeriti da čini dobro. Kako bi se onemogućilo njegovo prelaženje granica potrebno ga je oslabiti i ukrotiti.

Uzvišeni Allah kaže: “*One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!*“⁹⁴

Iz ovog ajeta možemo vidjeti da čovjek najveću borbu vodi protiv nefsa i da će imati veliku nagradu za to.

Sufije su se uvijek predano bavile čišćenjem i odgojem nefsa koji je izvor svih loših osobina i želja, te su svojim sljedbenicima ukazivali na isti put vođeni govorim Uzvišenog Allaha koji u Kur'anu kaže: „*Uspjeće samo onaj ko jē (svoju dušu, nefs) očisti, a biće izgubljen onaj ko jē na stranputicu odvodi!*“⁹⁵

Navedenim ajetima, Uzvišeni Allah upozorava na potrebu preodgajanja nefsa i na važnost obuzdavanja njegovih pretjeranih želja.

3.6. Zikr

Riječ „zikr“ je arapskog porijekla i ima više značenja. Najčešće se pod riječju zikr misli na spominjanje Allaha dž.š.⁹⁶ U tesavufskoj terminologiji *zikrullah* – spominjanje Boga je sastavni dio derviškog obreda. Zikr može biti: beščujni (hafi), srčani (kalbi), jezični (lisani), visokim glasom (zikr-i cehri) i skupni zikr (zikr-i 'alemi).⁹⁷

---

⁹⁴ Kur'an: 29:69

⁹⁵ Kur'an: 91:9-10

⁹⁶ Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2006, str. 156.

⁹⁷ Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavufske književnosti*, str. 263

Zikr je jedan od sastavnih dijelova tesavufa koji proističe iz onoga što nam Kur'an Časni govori:

„O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite.“⁹⁸

Tumačeći navedeni ajet, mufesiri su kazali kako on nosi poruku za roba da treba mnogo činiti zikr; na svakom mjestu, na kopnu, u zraku i na moru; u svakom stanju, u bolesti, zdravlju, obilju i neimaštini; te u svakom životnom razdoblju.

Pripovijetka iz zbirke koju smo odabrali kako bi analizirali pojam zikra jeste “Mâbette Bir Gece“. Naime ova pripovijetka po kojoj i sama zbirka nosi naziv govori o jednom čovjeku koji je molio čuvara da mu dozvole da noć provede u bogomolji. Čuvarima je govorio o ljubavi koju je spoznao i o tome kako u svakom djelu njegovog tijela plamti plamen ljubavi prema Bogu. Želio je da ga ostave na miru kako bi mogao na miru Bogu govoriti o svojoj ljubavi i zahvaljivati mu se. Čuvari nisu razumjeli o čemu ovaj čovjek govori i smtrali su da je luđak ali su mu ipak dopustili da ostane u bogomolji. Ova pripovijetka nam govori o potpunoj predanosti i želji za Bogom jednog sufije koji je život na ovom svijetu posvetio kako bi se Allahu zahvaljivao na svim blagodatima koje je čovjeku dao a da čovjek toga nije ni svjestan. Autorica u pripovijetki „Jedna noć u bogomolji“ zastupa stav o zikru koji se temelji na Kur'anu i kaže:

“Kada bi svaka moja pora progovorila, ništa drugo ne bi mogla reći osim tvoga imena“⁹⁹

Iz navedenog možemo zaključiti da je ono o čemu najviše trebamo govoriti i ono što najviše trebamo spominjati jeste Allah jer zikr zapravo znači sjećati se Boga u svakom trenutku, spominjati ga srcem i umom. Sufija ne smije biti jedan od onih koji su nemarni i jedan od onih koji Allaha ne spominju jer ko spominje Allaha i Allah će njega spomenuti:

„Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!“¹⁰⁰

Prema osnovnim izvorima islama zikr je osnov svakog stupnja duhovnog uzdizanja i njegovo pravilo na kojem se taj mekan (stepen) gradi, kao što se jedan zid može zidati na svom

---

⁹⁸ Kur'an: 33:41

⁹⁹“Eğer her bir mesanem dile gelse, senin isminden başka söyleyecek söz bulamaz”, *Mâbette Bir Gece* str.14

¹⁰⁰ Kur'an: 2:152

temelju, ili kao što strop stoji na zidovima (zgrade). Tako jeste, jer dokle god se jedan rob Božiji ne probudi iz svoje nemarnosti, nije moguće da on prođe ove stanice na putu koji će ga odvesti do spoznaje Allaha Uzvišenoga radi čega je čovjek i stvoren.

Pored osnovnih izvora i teorijski izvori o sufizmu zastupaju istovjetne stavove o zikru. Prema njima čovjek se ne može probuditi (iz svog duhovnog mrtvila) osim pomoću zikra, jer je njegovo zanemarivanje ustvari san, spavanje srca ili njegovo umiranje. Život sufija je kao život meleka, jer sufije praktikuju mnogo spominjanje i sjećanje na svoga jer u njihova srca ne ulazi misao o ovom svijetu niti ih ovaj svijet odvaja od njihovog Voljenoga. Družeci se sa svojim Gospodarom (spominjući Ga), oni zaboravljaju sebe i odsutni su od svega što drugoga osim Njega i oni su zaljubljeni u ono što nalaze u zikru.¹⁰¹

Ako govorimo o važnosti zikra dovoljno je da se osvrnemo na ajet u kojem Uzvišeni kaže: „*Džine i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju!*”¹⁰²

U pripovijetki “Jedno pismo“ se također susrećemo sa pojmom zikra koji je jedan od temeljnih elemenata tesavufa a autorica je u djelu istakla važnost zikra kao i spoznaju zbog čega smo stvoreni. Suština ove pripovijetke bi zapravo mogla biti i suština cijele zbirke. Naime, ova pripovijetka je napisana kao jedno pismo u kojem se govori o tome kako čovjek čak i slijep, nijem i gluh treba tražiti način da spozna Isitinu koja ga u tolikoj mjeri okružuje. Ta Istina je toliko ogromna da čovjek mora gorjeti od ljubavi, to jeste umrijeti kako bi je spoznao. Glavni lik pripovijetke kaže:

„*Ja sam stvoren da tebe spoznam i da tebe spominjem, u mojim očima nije ostalo svijetlosti ni za koga osim za tebe, a moje usne nemaju snage ni za šta osim da tebe spominju.*”¹⁰³

Isto tako u još jednoj pripovijetki pod nazivom “Baba Ramo“ koja govori o siromašnom starcu i njegovom životu sa mačkama, autorica govori o spominjanju Boga. Glavni lik pripovijetke, starac Ramo se jako brižno brinuo o mačkama. Nekada nije imao da jede ali se trudio da njima obezbjedi hranu. Kada se teško razbolio, mačka mu je nekim čudom spasila

---

¹⁰¹ Abdul – Kadir 'Isa, *Istine o tesavufu*, Odbor Islamske zajednice Tuzla, Tuzla, 1998, str. 104.

¹⁰² Kur'an: 51:56

¹⁰³ „Ben ki seni görmek, seni söylemek için yaratıldım, gözlerimde senden başka mevcut için nur, dudaklarımda seni anmaktan başka kudret kalmadı.”, *Mâbette Bir Gece* str.232

život. Pouka ove priče je da će se svako dobro koje čovjek učini naposljetku vratiti. Autorica, inspirisana ranije spomenutim Kur'anskim ajetom u ovoj pripovijetki kaže:

„Koliko ljudi na svijetu zna da je svako stvorenje, tačnije svaka čestica Allahova vojska i da događajima i ovom vojskom upravlja skrivena ruka koja ima veliku moć?“¹⁰⁴

Ovom rečenicom je autorica pokušala da objasni da je svako živo biće zapravo Allahova vojska i da svako stvorenje sebi svojstvenim jezikom spominje Allaha.

Život u skladu sa tesavufom zasniva se na zikru, i znači ne zaboraviti na Gospodara ni u jednom trenu. Sufija se sjeća i spominje svog Gospodara u svako vrijeme i u tome nalazi smirenje svog srca i uzdizanje svog duha, jer on u tom trenutku uživa u druženju sa svojim Gospodarom. Onaj koji je spoznao Allaha Uzvišenog, ustrajan je u vršenju zikra i on svoje srce okreće od ovodunjalučkih problema i koristi koje su prolazne, pa sa njim upravlja i vodi ga Uzvišeni Allah.

3.7. Maarifet

Pojam „maarifet“ je arapskog porijekla i nosi značenja poput poznavati, znati, obznaniti i iskusiti, a kao tesavufski termin označava znanje kojim se spoznaje suština stvari, znanje stečeno na osnovu iskustva, ličnog doživljaja i unutrašnjeg poimanja. Prema tesavufskom tumačenju sufije maarifet tumače kao mogućnost da se spozna Božja svemoć i ujedno da se uvidi da čovjek ne zna ništa.¹⁰⁵ Maarifetom se smatra znanje utemeljeno na tesavufskom iskustvu i spoznaji srca.

Maarifet je put derviša ka spoznaji Uzvišenog Hakka. A taj put u suštini je povezan sa spoznajom samoga sebe, jer put ma'rifeta započinje odgojem nefsa. Zahvaljujući odgoju nefsa čovjek se oslobađa niskih želja i dunjalučkih težnji (strasti), ali istovremeno se čiste i njegova pamet i razum. Kao rezultat toga, srce postaje spremno da primi Allahov, dž.š., nur i nadahnuće.

Duhovni put sufije koji podrazumijeva unutrašnji osjećaj koji vodi čovjeka ka sazrijevanju, srce koje samo dobro vidi, razum, istraživanje, prirodu te Kur'an Časni kao osnovu

---

¹⁰⁴ “Her varlıgın, hatta her zerrenin Allah’ın askeri olduğunu ve hadisatı tertip eden gizli elin bu askerlere kumanda veren büyük kuvvet olduğunu, dünyada kaç kişi biliyordu?”, *Mâbette Bir Gece* str. 64

¹⁰⁵ Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavufske književnosti*, str. 165

svoga toga, zapravo vodi čovjeka do istinske spoznaje Gospodara a to je maarifet (istinska spoznaja Allaha dž.š.). Da bi se došlo do marifeta, potrebno je prvo proći sve prethodne stepene a prethodni stepeni su: šerijat (vjerski zakon), tarikat (duhovni put), hakikat (istina). Četvrti stepen jeste marifet ili spoznaja. Maarifet spada u domen mudrosti ili spoznaje viših duhovnih istina. Ovaj nivo unutaršnjeg znanja iznad je hakikata. Više nego li trenutačno duhovno iskustvo, marifet se odnosi na postojano stanje harmonije između roba i Allaha, dž.š.¹⁰⁶

Najveća prepreka na putu dostizanja maarifeta jeste nefs. Sufije smatraju da u onoj mjeri u kojoj se čovjek drži daleko od loših strana nefsa u tolikoj mjeri će se približiti maarifetu. Maarifet je poznavanje čovjekovog nefsa. Da bi čovjek spoznao Rabba, prije svega mora spoznati vlastiti nefs.

Eraydin kaže: *Maarifet je životna nauka srca; srce čovjeka koji nije dostigao maarifet je mrtvo.*¹⁰⁷

Samiha Ayverdi, kao i Eraydin ističe važnost maarifeta kao životne nauke srca i u pripovijetki „Saputnik u nevolji“ koju smo ranije spominjali kaže sljedeće:

*„Gle čuda, nije isto nemati znanja o životu i ne znati promišljati. Jedna neobrazovana osoba, svoju unutrašnjost može da ukrasi nekom posve drugom veleпношću i gracioznoшću znanja; ali životna nezanlica koja ne posjeduje znanje o značenju, iako zna mnogo, neće se spasiti neznanja.“*¹⁰⁸

S obzirom na to da je maarifet zapravo ljudska svjesnost da je Allah, dž.š., posjednik potpunih blagodati, da su Njegova svojstva savršena i da je Njegova moć beskrajna, naravno da će se srce koje nije spoznalo smisao smatrati mrtvim. Prema riječima autorice, stvarno neznanje je ono koje je uskraćeno za tajanstveno Božije znanje (ilm-i ledun).

Islam je vjera koja kroz svoju svetu knjigu Kur'an uvažava čovjeka kao misleće biće i priznaje mu status nadmoćnosti u odnosu na ostala bića zato što posjeduje dar razuma i

---

¹⁰⁶ Behar

¹⁰⁷ Eraydin, „*Tasavvuf ve Tarikatlar*“, str. 317

¹⁰⁸ „Ne tuhaf ki hayat ilminin cahili olmak, hesabın kitabın cahili olmaya benzemiyor. Bir ümmi kişi, içini bambaşka bir ilmin saltanat ve ihtişamıyla süsleyebiliyor; fakat içi mânâ ilminden boş olan hayat cahili, kafasının yüklü olduğu ilimlere rağmen, cehilden kurtulmuş olmuyor.“, *Mâbette Bir Gece*, str.147

moгуćnost prosuđivanja. Mnogobrojni su pozivi čovjeku u Kur'anu da dar razuma iskoristi na najbolji i najkorisniji način i spozna Istinu.

„Knjiga, koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o ajetima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili.“¹⁰⁹

Iz ovog ajeta možemo zaključiti da je Kur'an objavljen kako bi ljudi razmišljali o njegovim ajetima i poukama koje se u njemu nalaze i dostigli stepen maarifeta.

3.8. Kalb

Riječ "kalb" je arapskog porijekla i znači "nešto preokretati iz stanja u drugo stanje, unutrašnjost ispoljiti na vanjštinu, okrenuti suprotno, promijeniti" i slično. Srce, kako fizičko tako i duhovno, centar je svih organa i svih emocija. Srce o kojem se ovdje govori je jedan dragulj od nura koji je smještenu fizičkom srcu. Učenjaci su to srce nazvali "kalb-i hakiki".¹¹⁰ Prema poimanju vjere i tesavufa, u srcu su okupljene sve misli i informacije. Ovo srce tj. božanski dragulj, nosi isti naziv kao fizičko srce zato što je u uskoj vezi s njim i preko njega obavlja svoju funkciju.

Kada se u Kur'anu i hadisu spominje kalb, to podrazumijeva čovjekovo razumijevanje, poimanje, razmišljanje i sposobnost spoznaje hakikata (suštine stvari). Zapravo, to je ono što čovjeka razdvaja od drugih stvorenja. U suri Kaf, u 37. ajetu, Uzvišeni Allah kaže:

"Uistinu je u tome pouka za onog ko razum (kalb) ima ili ko sluša, a priseban je"¹¹¹

Srce je suština čovjeka. Sve čovjekove osobine su sakupljene u srcu. Srce u koje ne dolazi svjetlo je izgubilo svoju urođenu čistoću i ne može da obavlja svoju osnovnu funkciju. U tom slučaju srce obolijeva i postaje izvor nepokornosti, neznanja i lošeg ahlaka. Grijesi prljaju srce, oslabljuju ga i čine bezosjećajnim. Ukoliko se ne liječi, srce umire. Nad njim se spušta zavjesa, ne može vidjeti istinu, čuti je ili razumjeti. To je ujedno najveća nesreća koja može

---

¹⁰⁹ Kur'an: 38:29

¹¹⁰Emektar, Ramazan, "Tasavvufta kalp kavramı ve önemi", neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet Seldžuk, Konya, 2001, str.14

¹¹¹ Kur'an:50:37

zadesiti čovjeka. Srce je osjetljivo i suptilno. I najmanja pogreška na njega ostavlja veliki utjecaj, a sve ostalo na čovjeku ovisi o srcu. Svi organi funkcionišu u odnosu na to u kakvom je ono stanju.

Sufije su oduvijek pridavale iznimnu pažnju srcu, vodeći se ajetom:

*„Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju.“*¹¹²

Nezamislivo je da sufije, koje čovjeka smatraju putnikom na putu postizanja potpunosti, i koji svakim korakom tragaju za Uzvišenim Hakkom, ne pridaju važnost čišćenju srca, kao središta misli, osjećanja i djela.

Tesavuf je čišćenje srca. Ono na šta se misli pod pojmom čišćenja jeste otklanjanje ružnih osobina iz srca poput zavisti, mržnje, škrtosti, kukavičluka, ljubavi za dunjalukom, a, kufra i srdžbe, a zatim uljepšavanje srca lijepim osobinama kao što su poniznost, edeb, velikodušnost, tolerancija, dobročinstvo itd.

Sufija u svakom trenutku treba biti u stanju pripravnosti i treba se držati što dalje od grijeha i koji bi obuzeo njegovo srce. Ukoliko bude tako postupao, njegovo srce će postati zdravo. U Časnom Kur'anu, Allah, dž.š., za kalb-i selim (zdavo srce) kaže:

*„Na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spašen biti.“*¹¹³

Postizanje ovosvjestke i ahiretske sreće i blagostanja vezano je za čistoću srca. Dakle, iz ajeta jasno vidimo da će sreću postići onaj ko očisti svoje srce i takav dođe pred Uzvišenog Gospodara.

Jedna od pripovijetki koja govori o važnosti čistoće srca jeste pripovijetka “Fadimet“. Glavni likovi ove pripovijetke su Fadimet i Zergus. Naime, njih dvoje su bili djeca robova u jednom selu. Odrasli su skupa i svaki dan su provodili zajedno. Fadimet je bila izuzetno lijepa djevojka čija ljepota nikoga nije ostavljala ravnodušnim pa ni sina njihovog vlasnika. Jednog

---

¹¹² Kur'an:8:2

¹¹³ Kur'an: 27:88-89

dana Zergus je odlučio da zaprosi Fadimet ali s obzirom na činjenicu da su robovi, morali su dobiti dozvolu od svog vlasnika. On nije dozvolio da se vjenčaju jer je njegov sin htio Fadimet za sebe zbog njene ljepote. Zergus nije želio odustati od Fadimet i suprostavio se svom vlasniku. Kada je njihov vlasnik vidio koliko se Zergus bori za Fadimet poželio je da je upozna. Čim je ugledao, zaljubio se u nju i odlučio je da je ne da ni svom sinu već da je zadrži za sebe. Nakon što je sin njihovog vlasnika Yakuba saznao za ovo, sukobili su se i na kraju ubili jedan drugog. A Fadimet i Zergus su na kraju pronašli svoju sreću jer su bili čistog srca. Bez obzira na to što su Fadimet i Zergus bili jako siromašni i mnogo radili bili su puno sretniji od njihovih vlasnika. Uvijek su jedno drugom govorili da je čisto srce najveće bogatstvo i da je zapravo čisto srce ono što treba da bude cilj svakog čovjeka jer samo se tako postiže istinska sreća. Nikakvo bogatstvo ni izobilje ne može nadomjestiti mir u srcu koje je spoznalo Suštinu.

„Srce se kao voda može sa samo jednim dahom čak sa samo jednim uzdahom uzburkati i izgubiti svoj sjaj. Zbog toga, onaj koji želi uvijek biti čist i vidljiv, treba paziti da se ne zamuti“¹¹⁴

Ovim citatom autorica ukazuje na to da ukoliko čovjek želi da spozna Suštinu treba imati besprijeckorno i čisto srce poput ogledala. S obzirom da je srce Allahova riznica i da Allah gleda u srca ljudi, ona treba da budu sjajna poput ogledala. Autorica srce poistovjećuje sa ogledalom i vodom kojima ne fali ni čistoće a ni sjaja. Kao što ogledalo mora biti potpuno čisto da bi pokazalo odraz tako i voda da bi pokazala svoje dno mora biti bistra. Dovoljna je jedan dah i najmanja čestica prašine da zamuti čistu vodu. To što je u ovom poređenju koristila ogledalo i vodu je dovoljan pokazatelj koliko je bila osjetljiva po pitanju važnosti čistoće srca kao jednim od najvažnijih elemenata tesavufa.

3.9. Aşk

Poznato je da se sufizam definira kao „put spoznaje i ljubavi” i da nijedan sufija ne može zamisliti svoj put bez ova dva elementa koja vode do Boga. Ljubav nije samo ono što spaja Boga i čovjeka, već je ljubav ono što spaja čovjeka i svijet, Boga i svijet, jer je ona istovremeno

---

¹¹⁴ “Gönül bir solukla, tek bir nefesle bile dalgalanır, cilasını kaybeder. Onun için daima görücü, gösterici, olmak isteyen, kendini bulandırmamaya bakmalıdır.” *Mâbette Bir Gece* str. 115

ontološka i gnoseološka, a ne samo emocionalna činjenica. Zbog toga su neke sufije smatrale da je ljubav suština božijeg Bitka i samog svijeta.

Sufije ne samo da ljubav doživljavaju u dubinama svoga bića, već oni, kao rezultat tog mističkog iskustva, razmišljaju o njoj, smatraju je motivom tematiziranja, pa čak i pjevanja. U djelima tesavufskog karaktera stihovi koji govore o ljubavi su zauzimali važno mjesto, a posebno je ljubav prema Bogu bila u prvom planu. Zaljubljeni mora biti potpuno predan ašku, kako bi dostigao Njegovu ljubav. Mnogi su svojim stihovima nastojali da opišu tu ljubav kao unutarnji osjećaj koji se budi u zaljubljenom.¹¹⁵ Svaki sufija čezne za ljubavlju koja je put do Njega.

Pitanje koje je vrijedno pažnje jeste: Šta je bolje, voljeti ili biti voljen? Za sufiju bolje je voljeti, jer ako volite druge, i oni će vas voljeti. Voljeni su oni koji iskreno vole. Cilj sufije jeste da bude prihvaćen kao ašik od strane Mašuka.¹¹⁶

Ljubav nastanjena u srcu, izbaci iz njegove dubine ovaj dunjaluk koji je prolazan i materijalan, te nakon toga čovjek živi ugodan i uređen život, tako da ga brige i nevolje ne mogu dotaknuti da bi tugovao i imao razočarenja. Među ljudima postoje razlike koje proizilaze iz njihovih želja, pa jedni žele samo dunjaluk, drugi žele ahiret, a treći žele samo Allaha Uzvišenog. Ljubav je prirodno osjećanje čiste duše, koje potiče dušu da shvati njenu želju da spozna Stvoritelja. To znači da zaljubljeni život vide samo kao ljubav prema Allahu i pridržavanje Njegovih odredbi i zabrana, jer ako neko nekog voli iskreno, on onda sluša i Njegove zahtjeve, poruke i zabrane. Ljubav prema Stvoritelju se povećava kad god se povećava iman, vjerovanje. Najuzvišeniji i najskuplji plod koji ubere zaljubljeni, jeste uzajamna ljubav. On voli Uzvišenog, a i Uzvišeni njega voli.¹¹⁷

Ljubav je dar božiji, ali ona je, osim toga, i posljedak čovjekovog pregnuća. To je bio i razlog da se sufije usredsrijede na produbljivanje obostrane ljubavi (mahabba). Ova činjenica je kasnije prerasla u tehničku kategoriju ljubavi u sufizmu.¹¹⁸ Radi se, dakle, o dvojevrskoj ljubavi: božijoj prema čovjeku i čovječjoj prema Bogu. Put ka Bogu, zapregnut spoznajom, dovodi do ljubavi. I obrnuto. Obrisi čovjekove ljubavi prema Bogu pokreću i spoznaju.

---

¹¹⁵ <https://www.turkedebiyati.org/divan-edebiyatinda-tasavvufu-ask/>

¹¹⁶ Ašik i Mašuk – zaljubljeni i Voljeni, derviš je ašik, a Allah, dž.š., je Mašuk .

¹¹⁷ Abdul – Kadir 'Isa, *Istine o tesavufu*, Odbor Islamske zajednice Tuzla, Tuzla, 1998, str. 227.

¹¹⁸ Džilo, Hasan, *Spoznaja i ljubav u sufizmu*, Fakultet islamskih nauka u Skoplju, Makedonija, 2003, str.47 naučni rad

Uzvišeni Allah u Kur'anu govori o ljubavi, ukazujući na to da pravi vjernik koji spozna Istinu još više zavoli Allaha.

*“A oni koji vjeruju još više vole Allaha.”*¹¹⁹

U pripovijetki “Jedna noć u bogomolji”, glavni lik svoj život želi da provede u dokazivanju svoje ljubavi prema Gospodaru koji mu je sve dao. Jedino o čemu govori i o čemu misli je Allah dž.š. Ljubav prema Bogu i želja da tu svoju ljubav dokaže su ga držale u životu. Riječi koje je izgovarao nisu bile shvatljive čuvarima koji su ga htjeli otjerati iz bogomolje. Smatrao je sebe zaljubljenikom koji se predao Gospodaru i govorio je o svojoj ljubavi prema Bogu osim koje ništa drugo u njegovom srcu ne postoji.

*“Kada bi se otvorila moja prsa i vidjelo srce, u njemu ne bi mogli naći nikakav trag osim plamena ljubavi.”*¹²⁰

Vidimo da je ljubav kao jedna od duhovnih deredža u tesavufu, neizostavna tema u našoj zbirci za koju autorica smatra da prekriva cijelo srce bez izuzetka i da prodire u svaki djelić čovjeka.

*“Da sam ja zatočenik u tvrđavi samo bi na mojim nogama bilo tragovi lanaca, međutim nema djela našeg tijela koji bi mogao nadmašiti halku lanca Njegove ljubavi. Da, svaki dio mene je vezan ovim lancima, u svakom djelu mene je skriven Njegov čvor.”*¹²¹

Samih Ayverdi kroz ovu zbirku, pitanje postojanja objašnjava kroz ljubav i smatra da je ona putnik koji je na ovaj svijet došao da bi volio. Svoj stav je još više razjasnila pitanjem iz pripovijetke “Nokta“ koja govori o muškarcu po imenu Kamil i djevojci Ajše, dvoje zaljubljenih i njihovim razgovorima. Kroz priču o ljubavi u prenesenom značenju, autorica ističe da je to zapravo smisao i suština postojanja a da je upravo čovjek dokaz božanske ljubavi:

*„Šta je čovjek drugo nego znak ljubavi?“*¹²²

*“Ljubav je jedino mjesto na kojem se sva moć predaje.”*¹²³

---

¹¹⁹ Kur'an 2:165

¹²⁰ “Eğer göğsüm yarılıp kalbim görünse, orada aşkın yalımından başka bir nişan bulamazlar.” *Mâbette Bir Gece*, str.15

¹²¹ “Ben bir kalebent olsam, yalnız ayaklarımda zincir izleri olur; fakat vücudumuzun zerresi yok ki, ona aşkın zincirinin bir halkası geçmiş olmasın! Evet, her zerrem bu zincirlere bağlı, her zerremde onun bir düğümü gizli”, *Mâbette Bir Gece*, str. 16

¹²² “Varlık bir aşk noktasından başka nedir?“, *Mâbette Bir Gece*, str. 77

Autorica ističe potrebu za stalnim podsjećanjem da se cijeli svijet sastoji od milosti i ljubavi.

Prema mišljenju nekih sufija, Mar'uf Kerhi¹²⁴ je jedan od prvih koji je govorio o božanskoj ljubavi. Smatrao je da ljubav nije nešto što se stiče već da je to Božije pravo kod čovjeka.¹²⁵ Možda i ljubav, zbog toga što je pravo Uzvišenog, posjeduje snagu koja nas prevazilazi.

Na osnovu odlomaka iz zbirke koji govore o ljubavi vidimo koliku joj je važnost Ayverdi pridavala. Ona ističe kako čovjek svoju najhumaniju stranu i najuzvišenija osjećanja duguje ljubavi. Smatra da ljubav nije nešto što može da se nauči i da se ljubav kao nadljudski osjećaj ne može ni opisati ljudskom riječju.

---

¹²³ “Bütün kuvvetlerin baş koyduğu tek secdegâh.” *Mâbette Bir Gece*, str. 79

¹²⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/maruf-i-kerhi>;

¹²⁵ Yılmaz H. Kamil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1994, str.111

Zaključak

U ovom radu ponudili smo opširnije biografske podatke o autorici Samihi Ayverdi s obzirom na činjenicu da do sada nije napisan nijedan rad na bosanskom jeziku kojim bi se jedna od značajnijih sufijskih spisateljica novijeg doba predstavila bosanskohercegovačkoj čitalačkoj publici.

Rođena je u jednoj obrazovanoj porodici koja je obrazovanju pridavala veliki značaj pa je od malena bila okružena mnogobrojnom i važnom literaturom. Zanimala se za historiju, filozofiju i književnost. Iščitavajući podatke o životu naše spisateljice, sagledamo li period u kojem je živjela Ayverdi, uviđamo da je ona bila svjedok teških vremena, zbog toga možemo reći da je upravo period u kojem je živjela utjecao na duhovne spoznaje Samihe Ayverdi. Međutim ono što je odredilo životni put Samihe Ayverdi i osoba koja je imala najviše uticaja u njenom duhovnom i duševnom razvoju, stvaranju njene ličnosti jeste njen šejh Kenan Rifai. Utjecaj tesavufskog učenja na autoricu je toliko korijenit i jak da se ne može pretočiti u riječi. Samiha Ayverdi je svoj život provela u tekiji, izučavajući književnost istoka i islamske izvore. Zbog toga se Ayverdi smatra sufijskom spisateljicom što možemo vidjeti u gotovo svim njenim djelima. Teme o kojim autorica najčešće govori u svojim djelima su pobožnost sufija, njihovo odricanje od ovozemaljskih blagodati, čežnja za Božijom ljubavlju, kao i o putu ka spoznaji Božijeg Jedinstva. U njenim djelima se susrećemo sa sufijsko-tesavufskim motivima, te univerzalnim poukama i simbolima karakterističnim za tekijску književnost. Ono po čemu je posebno značajna jeste da je pokazala izniman uspjeh u izražavanju sufijskih ideja na istanbulskom turskom jeziku. Kroz svoja djela ona širi sufijski nauk pozivajući ljude da se odreknu svoga nefsa, odnosno svojih strasti i svega onoga što ih veže za ovaj svijet kako bi spoznali Boga. Kao i mnogi sufijski učenjaci smatrala je da ljudsko biće ne može spoznati Boga svojim umom, već se Bog može spoznati samo putem srca. Samiha Ayverdi je jako cijenjena spisateljica u Turskoj ali i van granica Turske te dobitnica mnogobrojnih nagrada. Danas se njen lik i djelo izučavaju u velikoj mjeri.

Bibliografija

1. Abdul-Kadir 'Isa, *Istine o tesavufu*, Odbor Islamske zajednice Tuzla, Tuzla, 1998.
2. Akçal, Münire, *Samihâ Ayverdi'nin Üç Eserinde Tasavvufî Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2007.
3. Akdeniz, Yasemin, *Samihâ Ayverdi'nin Eserlerinde Dini ve Manevi Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
4. Ayverdi, Samiha, "*Mâbette Bir Gece*", Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2004.
5. Ayverdi, Samiha, *Millî Kültür Meseleleri ve Maârif Davamız*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, 1976.
6. Ayverdi, Samiha, "*Mülakâtlar*", Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005.
7. Binark, İsmet, *Samihâ Ayverdi Bibliyografyası*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1999.
8. Chittick, William C., Sufijski put ljubavi - Rumijeva duhovna učenja, Prijevod sa engleskog: Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2005.
9. Deliorman, Alta, *Işıklı Hayatlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2004.
10. Džilo, Hasan, *Spoznaja i ljubav u sufizmu*, Fakultet islamskih nauka u Skoplju, Makedonija, 2003.
11. Đinđić, Slavoljub; Teodosijević, Mirjana; Tanasković, Darko, Türkçe-Sırpça Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1997.
12. Emektar, Ramazan, "*Tasavvufta kalp kavramı ve önemi*", neobjavljena doktorska desertacija, Univerzitet Seldžuk, Konya, 2001.
13. Eraydın, Selçuk, "*Tasavvuf ve Tarikatlar*", M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınevi, İstanbul, 2004.
14. Ergiydiren, Özcan, *Hayali Cihan Değer*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2009.
15. Fatić, Almir, *Semantička analiza riječi nafs u Kur'anu*, Znakovi vremena, vol. 13, br. 50, Sarajevo, 2010.
16. Gökcan, Mansur, *Tasavvufta Tevekkül Anlayışı*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Adana, 2018.
17. Gölpınarlı, Abdülbâki, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınevi, 2. Baskı İstanbul, 1985.

18. Hadžibajrić, Fejzullah, „*Mali rječnik sufijisko-tarikatskih izraza*“, Tesawwuf, islamska mistika - zbornik radova prvog simpozija, Islamska zajednica Zagreb, Zagreb, 1988.
Dostupno na: <https://bastinaobjave.com/mali-rjecnik-sufijsko-tarikatskih-izraza/6/>
19. Halilović, Senahid, *Pravopis bosanskoga jezika: drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Slavistički komitet, Sarajevo, 2017.
20. Ileri, Selim, *Ayverdi, Samiha*, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.1, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, 1996.
21. Işık, İhsan, *Ayverdi, Samiha*, Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi, sv.1, Ankara, 2004.
22. Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.
23. Joseph von Hammer, *Historija Osmanskog carstva I.*, Elbookers, Zagreb, 1979.
24. Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2006.
25. Kvasoğlu, Fatima Elif, *Tevekkül Kavraminin Tasavvuf Tarihindeki İzleri*, İlahiyat, br.5/2020, 2020.
26. Kırzioğlu, Banu Çiçek, *Samiha Ayverdi, Hayatı, Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1990.
27. Kur'an, preveo Besim Korkut, Svjetlost, Sarajevo, 1987.
28. Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı: Kelimeler ve Remizler; Mazmunlar ve Mefhumlar*, Dergâh Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2017.
29. Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo 1997.
30. Nakšibendi, Šejh Muhammed Nuri Šemsuddin, *Miftahul kulub – Ključ srca*, preveo: Fejzullah Hadžibajrić, Visoko, 1990.
31. Nametak, Fehim, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013.
32. Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tesavufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007
33. Oktay, Ahmet, *Ayverdi, Samiha, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.
34. Pala, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2002

35. Parlatır, İsmail, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, Ankara, 2012.
36. Sargut, Cemalnur, *Samiha Ayverdi ile Sura Yolculuk*, Nefes Yayıncılık, İstanbul, 2009.
37. Valjevac, Mensur, *Tesavuf kao metodika duhovnog odgoja*, Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici, br.16, Zenica, 2018
38. Yetiş, Kâzım, *Samiha Ayverdi''nin Hayâtı*, Kubbealtı Akademi Mecmuası, , no: 4, İstanbul, 1988.
39. Yılmaz H. Kamil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul,1994.
40. Yüksel, Aysel, Uluant, Zeynep, *Samiha Ayverdi*,T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2005.

4. Prilog

4.1. Prijevod pripovijetke "Mâbette Bir Gece"

"Jedna noć u bogomolji"

-Hej, slušaj prijatelju, pala je noć, dan se odavno završio.. Požuri, izađi odavdje... Zaključat ćemo vrata bogomolje. Zar nije dovoljno što od jutra plačeš i vičeš? Kakvih neprolaznih muka ima! Unutra niko nije ostao; svi su otišli kući... Podigni glavu i pogledaj okolo... Ili ne vidiš ni tamnu noć?

-Noć, kakva noć? Moje srce nema snage da razlikuje dan od noći otkako je sklonište ljubavi moje voljene. Zar ne vidite, snaga njene ljubavi nije samo meni ugasila svijetlo već cijelom svijetu. Sunce, mjesec, zvijezde su uvijek bili osvjetljeni od ove svijetlosti.

Ja ne poznajem ni noć ni dan. Samo za nju znam i nju obožavam. Noći su zapravo za one poput vas, mračnog lica i crnog kaftana. Svjetlost vašeg dana bi od stida pred svjetlom mojih noći pokrila lice.

O moj Gospodaru! Zaklinjem se u ljubav koja u svakom djeliću mene gori poput baklje da sam obnevidio jer se nisam imao snage oduprijeti tvojoj ljepoti... Možda i zbog toga ne vidim ništa drugo osim tebe...

Ne govori više za ovo moje jadno tijelo da je tijelo (postojanje?).... U njemu nema nikakvog užitka osim u obožavanju tebe i davanju života za tebe... Kunem se da nema!.

U njemu nema života ni smrti, čak ni jedne želje nema...

Oprosti mi Bože.. Udalji me od svega osim od sebe! Kada bi svaka moja pora progovorila, ništa drugo ne bi mogla reći osim tvoga imena. Kada bi se otvorila moja prsa i vidjelo srce, u njemu ne bi mogli naći nikakav trag osim plamena ljubavi. Moje oči koje su obuzete tvojim odrazom ostale su izvor ovog vječnog sunca. Svaki djelić mog tijela koji je oživio sa ljubavlju je špijun ove ljubavi, jedna vječna zamka.

Ova ljubav, ljubav koja je stvorila mene i univerzum...Eto ja se u njoj skrivam, pobjegao sam u njeno naručje i sakrio se. Hej ti, jedini za mene i za ovaj svijet, ti koji si jedina ljubav! Pogledaj moje lice, pogledaj....U moje oči, oči koje si ti ukrao i vidi sebe! Ništa drugo osim tebe se ne može vidjeti, nema nijednog drugog bića osim tebe koje se može obožavati, osim tebe nema druge ljepote, života i moći! Gdje je svijet u kojem živim? Moje oči ne vide ništa osim tebe. Moj svijet si ti i moj ahiret.

Radost u osmijehu, bol u tugovanju, podignute ruke ka nebu onih koji se mole su za tebe, uvijek zbog tebe... Ali svijet ne zna... Ne znaju da si samo ti onaj koji usrećuje, rasplakuje, onaj koji je potreban i koji prihvata. Na ovom svijetu niko osim tebe nije vlasnik života. Ali ne znaju ni to. Kakve koristi. Neka ne znaju... Znaš sebe.. Jedan, moćniji od svega.

Hej moj Bože, ponekad neodlučan plačem, gorim, bivam nemoćan; zbog bola i tuge u ljubavi. Ponekad sam pokoran, iznemogao, poslušan i popustljiv; zbog nadmoći mira u ljubavi. A ponekad neupućen u ono šta sam i šta ću biti, talasam se poput grančica na površini mora, bezvoljan i ravnodušan zbog moći i siline ljubavi.

Ja sam onaj koji uvijek prelazi iz jednog stanja u drugo, a ti si onaj koji čini da prolazim ta stanja.

-Šuti više čovječe.. Rekli smo da je pola noći. Hajde, ostavi se priče i ustani. Kome govoriš sve te riječi? Nismo razumjeli ništa od onog što si govorio. Ako želiš da učiniš dobro, ne odvrćaj nas od posla. Zaključat ćemo vrata i otići...

- Otakako znam za sebe samo se Allahu obraćam. Ko ste vi? Ja ne poznajem nikoga osim njega. Ko osim njega postoji da njemu uputim svoje riječi i okrenem svoje lice. Zašto me slušate? Ne slušajte, pustite i idite! Idite u svoje grube krevete, ne čekajte, idite! Ja nisam došao da ukradem vrijedne stvari iz ove bogomolje, ne bojte se. Rahle od sedefa, srebreni svijećnjaci, sve, šta god ima neka bude onog koji želi. Nekada davno je moja draga ovdje svratila zbog toga sam došao.

Tragovi njenih koraka, obasijavaju moje lice. Ova noć koja je za vas mračna, za mene je poput svijetlog fenjera od hiljadu baklji. Kako ono što me osvjetljava bez milosti nazivate noću? Došao sam ovdje da otvorim dušu tragovima moje voljene; zar vam je i to puno za mene koji nije stigao u njen kvart?

Jadnici, kad bi znali, uopšte me se ne bi bojali...

Moja prava vještina je lopovluk; međutim ne kradem ništa osim njene ljubavi. Idite, pustite me za ime Boga!

-Ponovo gundáš, šuti, završi, kažem ti...

-Tačno, kamo sreće da šutim, da mogu šutjeti... Ponekad je jedna riječ koju čovjek kaže vrijednija od svih koje će reći u životu. Ni ja ne želim puno da govorim ali kao što zakuhano tijesto samo od sebe nadodje, tako se i moje riječi izlivaju uz prisilu ljubavi koja je učinila da moje srce naraste. Ako je grijeh zamijesti tijesto i premjestiti ga iz zdjele u kojoj se nalazi, onaj koji treba biti pitan za ova grijeh jesu ruke koje su ga zamijesile.

Jedan od dva čuvara koji su stajali iza i htjeli da ga na silu izbace iz bogomolje, spriječio je svog kolegu riječima: -Pusti ovog luđaka..Neka prespava unutra, možda i mi zaradimo koji sevap.. Svaki rob ima nešto za šta moli Allaha ali ovaj ne prestaje... Pustimo ga, možda do jutra završi sa traženjem.

Čovjeku koji je naslonio glavu na jedan stub od uzbuđenja zasijale su oči: - Bože sačuvaj! Ja od Allaha ne želim ništa. Moje riječi nisu molba već vapaj. Šta mi nije dao pa da tražim? Šta mi se nije svidjelo od onoga što mi je dao da bi podigao ruke i molio ga da to promijeni? Kako čvor ne udari vodu tako se ni nestalno i nekvalitetno uzbuđenje ne veže za moje srce koje hrli voljenoj. Ne budite sa ovim riječima na ti, ne približavajte se njihovoj vatri više, moglo bi se desiti da jedna iskra iz plamena moga srca iskoči i vas zapali, pretvori vas u pepeo.

Dvojica čuvara koja su bila nemoćna da shvate i objasne, polahko su otišli od ovog čovjeka. I posljednji fenjer koji je gorio poput daleke zvijezde, slab i nejasan, se ugasio. Zvuk koraka koji je trajao nekoliko minuta pratio je zvuk zaključavanja vrata.

U bogomolji se nije čuo više nijedan zvuk osim jednih usana koje su zborile sa ljubavlju.

4.2. Prijevod pripovijetke “Bulut ve Sümbül”

“Oblak i zumbul”

Beskišan i topao dan... Dah vjetra isušuje zemlju. Nebo, toplo i mirno, posvuda prekrivaju interesantni oblaci; i baš kao da se sunce sakrilo u ovim loptama i postalo oni.

I tako jedan od ovih kumulusa baš poput broda koji je izgubio svoj pravac, dok se kretao polahko i znatiželjno, stigao je do jedne napuštene bašte.

Nasred prostranog i praznog cvijetnjaka iznemogao i slab, žedan i nemoćan, u strahu od nestanka, jedan zumbul je čekao.

Nema sumnje da je čekao nešto drugo osim jedne kapi vode. Nije ostalo ništa od njegove ljepote, ni trag od one vatreno crvene boje a ni nada da će nastaviti živjeti.

Nekada je sa svojim stasom i očaravajućim mirisom bio pravi ljepotan a sada mu nikako ne pristaje ova potreba i preklinjanje za kap vode.

Duša zumbula koja se već nagela ka vječnosti odjednom je oživjela. Vidio je jedan oblik koji se polahko kreće ka bašti poput nekog impozantnog automobila. Ovaj prizor je njegovom beznačajnom životu koji je bio pri kraju donio novu iskricu nade.

Da,tako je, uprkos nemoćim i suhim usnama, laskat će, moliti i tražiti. Prema tome, otvorio je svoja prsa i pustio svoj opijajući miris koji nikoga ne ostavlja ravnodušnim, čak mu ga je i poslao.

Zumbul je preklinjao, najganutijim glasom svog bolesnog i ranjenog srca je plakao i govorio. Zar nije čudno da u ovom tijelu koje je svu čast svog postojanja promijenilo za jednu kap vode još uvijek ima suza za plakanje? Ko zna, možda i on ove suze prosipa kako se ni oblak ne bi plašio zaplakati i iskoristivši posljednju snagu, molio je:

-Voda...Jedna kap vode...hej oblače, razmisli! Razmisli o mom kraju i pomози mi, ne usteži se da nekoliko kapi daš ovom osušenom, propalom tijelu.

Ti koji ispunjavaš rijeke i riječice, i na sebi nosiš poplavu uzbuđenja koja će obmanuti planine i potoke, daj mi jedan gutljaj, ne puno. Ako te ova moja suha usta ubjede i ako ovo moje

iznemoglo tijelo vratiš u život, kunem ti se da ću te zadovoljiti svojim mirisom i nikome drugom osim tebi neću pružiti svoju ljepotu. Dovoljno je da mi se smiluješ i budeš velikodušan i darežljiv.

Zumbul je možda htio još mnogo toga reći oblaku i nastaviti sa svojim jadikovanjem i žaljenjem međutim, na ovom svijetu onaj koji govori bez sagovornika ili je lud ili je slijep...Ili se obraća nevidljivom sagovorniku; po svom nahođenju se jadikuje a njegov nevidljivi slušalac je Allah.

Zumbul je ušutio jer je oblak na sva ova jadikovanja odgovorio dugim smijehom i to na nemilosrdan i podrugljiv način i povukao se ostavljajući iza sebe jedan trag od smijeha.

Eto tako, na ovoj suhoj i vreloj zemlji, zumulu čije su se molitve i vapaji čuli do neba, uskratio je i svoju sjenu, smatrao je svježju, kišnu nadu smatrao suvišnom.

Na kraju je zumbul svoje pognuto stajanje promijenio u vječnu sedždu i postao šehid Kerbele koji je svoj posljednji glas i posljednju kap svoje krvi dao u čast Husejina.

4.3. Prijevod pripovijetke "Dilenci"

"Prosjak"

Znate li kakve su noći u Hidžazu? Vatrene, sjajne, čarobne noći... Tamo, ljeti, svi spavaju na krovovima svojih kuća; a ovaj dio kuće koji je najbliži nebu nazivaju sutuh.

Jedne zaljubljene usne, svoje muke ne govore dragoj na uho već ih dijele sa drugim parom usana koje se poput njih jadikuju.

Noći u Medini su poput jedne zaljubljene glave; polahko se približavaju voljenoj i govore svoju tajnu, a onda kad vatra ljubavi zapali i voljenu, bježe, udaljavaju se pa se zatim dugo, dugo smiju kao da su se osvetile.

Čini se da se u vjetru koji noću puše u Medini, poput magičnog sastojka skrivaju lagani mirisi ambera, indijskog jasmina i limuna. U svakom dahu koji čovjek uzme kao da se puni i prazni ovim vazduhom a sav ovaj miris se širi njegovim organima i ispunjava sve njegove djelove.

Kada se naoblači i kada nebo potamni, krov počne da se oglašava i gradski život lagano stiže i do ovih posljednjih djelova kuće. Različiti glasovi, osmijesi, dolasci i odlasci a naročito zvuk kiše koja jako pada kako bi obezbjedila osvježenje, prvi su znak da će krovovi uskoro ponovo oživjeti.

Kao i svako ovdje i Abdulfetah na svojoj malenoj, zemljanoj kući ima krov/sutuh. I on, kao i svi, noći provodi na ovom neprekrivenom mjestu, bez svoda i pokrivača. Ali za ovog starca nikakvog značaja nemaju ni zvijezde koje prekrivaju nebo, ni čarolija magičnih noći a ni izvanzemaljska ljepota mjesčine koja prekriva prirodu poput mladnog vela, zbog toga što je slijep. On nema nikoga...ne može pažljivo slušati ni glasove koji dolaze sa susjednih krovova; samo čuje glas srca, predaje se ljepotama koje nosi u ovom srcu, njih gleda i njih vidi.

Abdulfetah se ne žali što je slijep; naprotiv, onaj ko samo očima gleda i vidi stvari koje su na dohvat ruke i koji ne zna za stvari koje se spoznaju razumom žali slijepca. Zna da je srce vrijednije od očiju na glavi koji služe za gledanje. Ovo je Abdulfetahova utjeha.

Kažu: Oko vidi drugoga, sebe spoznati ne može. Oko ne može izabrati sebi jako dalekog i bliskog. A u razumu, udaljenost i bliskost su jedno; u jednom dahu se dižu a onda brzo spuštaju na zemlju. Za njega je razum i oko srca jedan od primjera istinitog puta.

Oko ne može spoznati ono što je skriveno, međutim nijedna istina nije skrivena od razuma. Da bi razum oslijepio, mora se prekriti nekom pokvarenošću.

Oko vidi vanjštinu stvari, površinu i izgled ali ne zna njihovu nutrinu, značenje i realnost. A razum prodire u dušu i realnost stvari.

Pored razuma su tajna značenja jasna kako kod vidljivih tako i kod skrivenih značenja; sva poznata i nepoznata osjećanja su špijuni razuma/koji pripadaju razumu.

Oko ne može spoznati beskonačnost zapravo samo vidi ograničene stvari. Dok razum zbog beskonačnog znanja može spoznati i beskrajno mnogo stvari.

Oko, ono što je veliko vidi malim, a malo velikim, živahno vidi kao mirno a mirno kao živahno. Razum je daleko od svih ovih grešaka.

Jedini Abdulfetahov prijatelj u pustim i usamljenim noćima su oči njegovog srca i osjećanja.

Abdulfetah nema ni novca. I prije nego sunce probudi grad, izlazi iz kuće u odjeći koja se ni ne može nazvati odjećom već je gotovo nag. Nakon što obiđe sveta mjesta, rano dođe kod Babu-s-selama, sjede na jedan kamen i čeka nafaku za taj dan.

Kad izlazi na ulicu sa sobom nosi i štap. On i štap su već pola vijeka prijatelji. Abdulfetahovi roditelji su svom slijepom dijeteu koje je tek počelo da hoda umjesto igračaka prvo dali štap. Kako je dijete raslo, promijenili su štap i dali mu malo veći. U djetinjstvu, kad god bi promijenio štap bivao mu je stran, patio je i teško se navikavao na novi. Ali od devetnaeste, dvadesete godine se spasio ove tuge i već pedeset godina nikako nije mijenjao svoj štap, navikao se na njega kao na bliskog prijatelja.

Prosjaci u Medini ne hodaju od vrata do vrata, ne traže pare od prolaznika već prihvataju samo ono što im se pruži. Abdulfetah je jedan od njih, uvijek sjedi kod Babu-s-selama i svakoga ko mu stavi pare na dlan uhvati za ruku i pita: -Ko si ti?

Do večeri ponavlja i pamti imena onih koji su mu dali novac a ujutro mnogo prije nego sunce izađe, obilazi sveta mjesta i posebno zastane pored svakog, zatim nabraja imena svih onih koji su mu dali nešto i pomogli i moli Allaha za njihovo dobro.

Jedne zore slijepi starac je opet rano izašao; međutim uprkos tome što je jako dobro poznao put, sapleo se od jedan kamen i pao a iz ruke mu je ispao štap. Abdulfetah je dugo tražio izgubljeni štap; puzio je i rukama tražio po zemlji, prepipavao svaki kamen, kopao po pijesku ali ga nije mogao naći. Da li je to došao kraj jednom pedesetogodišnjem prijateljstvu?

Nažalost, u ovo doba na ulici, nije mogao pronaći nikoga ko bi mu mogao pomoći. Šta će sada? Bio je tužan kao neko ko je izgubio voljenog supružnika. Iz ovih ugašenih očiju nisu mogle teći ni suze da bi plakao..ali iako oči ne plaču, plače sve iznutra. Uz posljednju nadu ponovo je posvuda tražio štap ali bezuspješno, nije ga mogao pronaći.

Abdulfetah se nije mogao dugo baviti ovim, nije mogao zanemariti svoju dužnost da moli Allaha za one koji su mu učinili dobro. Iako je ono što je izgubio jako vrijedno, sebi nije mogao dopustiti da bude nezahvalan i nemaran prema onome ko mu je stavio novac na dlan, kako bi tražio štap.

Posebno onaj osjećaj koji mu je razveseli srce u okrilju noći koja spava nečujnim snom, ne da ne može zamijeniti jedan štap nego ni ljepote oba svijeta. Za njega ne postoji ništa što ga može spriječiti na njegovom putu.

Abdulfetah je ispružio obje ruke ispred sebe i počeo da hoda neiskusno i uplašeno a zatim je pravo ušao u Haremi šerif. Čim je ušao unutra, zajedno sa svim svojim mislima i problemima je zaboravio i tugu za štapom.

Sada on, uprkos tome što je slijep, pomno je svim svojim bićem gledao začuđujuću impozantnost jednog svijeta koji je daleko od očiju. Kada bi povremeno došao sebi, obavljao bi svoju dnevnu dužnost, govoreći:

-Ja Resulallah!... Seyid Haris mi je jučer dao deset novčića, a ti mu daj prikladnu nagradu.

-Ja Resulallah!...Jučer mi je Seyid Ali dao punu šaku novca; i ti njemu daj ljubav kojom će kupiti oba svijeta!...

-Ja Resulallah!... Nasir bin Revan me je jučer odveo svojoj kući, bradu mi je namazao ružinim uljem i obuo mi svoje mestve. Iz svoje milosti mu obuci takav kaftan da mu i melec pozavide!

-Ja Resulallah!...

Ovo su bile posljednje Abdulfetahove riječi, odjednom su ruke koju su se držale za rešetku spale sa nje i pao je na pod.

Više mu ne treba ni štap ni ništa sa ovog svijeta. Duša koja se vraća Allahu na ovom je licu ostavila jedan mali osmijeh, kao da je veličina imena koje je posljednje izgovorio, na ovoj čehri ostala ugravirana u vidu osmijeha.

4.4. Prijevod pripovijetke “Baba Ramo”

Otac Ramo

Otac Ramo je jedan starac iz Erzuruma. Osim što ima tri mačke, nema više nikoga. Kada je otišao iz svog zavičaja bio je snažan i jak mladić. Međutim godine, te godine koje nečujno prolaze, istrošile su snagu ovog mladića. Ramo koji je ponekad radio kao radnik najamnik a ponekad kao nosač, jednog dana se teško razbolio. Tokom bolesti, jedini strah i briga koju je imao jeste da će novac koji je skupio odvajajući od usta i čuvao ispod kreveta potrošiti i neće moći kupiti džigerice i iznutrice za svoje mačke. Bilo je dana kad je zanemarivao svoje jelo; međutim radio je šta je znao i umio kako životinje ne bi ostale bez hrane.

Bolest koja je trajala tri mjeseca istrošila je i njegovo tijelo a i novac. Kada je ozdravio i stao na svoje noge shvatio je da u rukama koje su teške bale dizale poput lopte a i na kičmi koja je podnosila svaki teret nije ostalo više snage kojom bi ponovo mogao obavljati teške poslove. Koljena koja su bez klecanja podnosila i najveći teret, sada su dok nose ovo lagano tijelo podrhtavala kao da će se izvrnuti i slomiti.

Ramo nije bio pretjerano svjestan svoje slabosti i nemoći. Želio je jesti i ojačati kako bi ponovo počeo sa radom i želio je hraniti svoje tri mačke. Trudio se i ustao, u jednom djelu sobe se zaustavio pored debele motke koju je njegova pokojna žena koristila za mješanje veša u loncu prilikom pranja. Ramo je sa čudnim osjećajem koji ni sebi nije mogao objasniti uzeo ovaj godinama sakriven štap i izašao na ulicu. Nije se obrijao otkako je bio bolestan. Mladići koji su vidjeli da teško hoda, rekli su mu: “Oče, ako ne možeš hodati, mi ćemo te uzeti pod ruku i pomoći ti”. Ramu, koji je nekada nosio teret teži od čovjeka, sada kada se pati prilikom držanja vlastitog tijela nude pomoć.

To što su mu se mladići obratili sa “oče” Ramu je puno teže palo nego tužno značenje ovog prijedloga. Međutim, nadao se da će jednog dana ponovo ojačati. Ali ako je uistinu ostario, e tome nema pomoći.

Znači da je ostario ako mu govore oče. Kada je prolazio pored jednog dućana u kojem se prodaje voda, zastao je; dugo je gledao svoj odraz u prljavom, slomljenom ogledalu pored vrata, i uprkos tome što mu je bilo teško i bolno dao je za pravo mladićima. Da, ostario je. I onako je

odavno trebao ostariti, ali je bio toliko snažan i jak čovjek da niko do sada pa ni on sam to ne bi mogao reći za sebe.

On više nema snage za nošenje; prošlo je vrijeme kada je dva puta mogao izlaziti na ulicu i na leđima nositi veliki teret. Cilj mu je bio zaraditi pet-deset novčića i obavljati neki lagan posao. Eto tako, nosač Ramo nije bio jedan od onih koji će za sebe i svoje mačke uzimati besplatan hljeb zato jer je ostario.

Odlučio je, čistit će obuću. Ali da bi nabavio sanduk sa opremom za čišćenje cipela mora prodati sve i svašta. Ovaj problem bi možda mogao riješiti sanduk njegove pokojne žene. Ramo je sa velikom tugom podigao poklopac. Najvrijednije stvari u ovom sanduku su bile jedna pamučna košulja i tri para vunениh čarapa. Tri para vunениh čarapa koje je njegova jadna žena isplela vlastitim rukama. Ramo je o ovome podrobno razmišljao, nikako nije mogao odlučiti da to proda. Međutim shvatio je da nema drugog izlaza, uzeo je stvari pod ruku i izašao na ulicu i sve prodao za sitne pare. Da bar pare koje sam zaradio prodajom stvari moje neiskvarene drage mogu pokriti kupovinu kutije za četke... Ali šta da se radi? Opet je dužan nekoliko lira.

Sada je nosač Ramo postao čista Ramo?. Čak je uživao u tome što ga većina djece zove otac Ramo. Od bolesti nije brijao bradu. Šta fali, kad je već ostario, nema potrebe da troši pare na brijanje. Srdačni otac Ramo se navikao i na ovaj novi posao. Zarađivao je i fino je živio. Ali sa malom zaradom nije mogao štedjeti i ostavljati pare u zavežljaj ispod kreveta. On je potrošen i nestao. Ono što zaradi preko dana je trošio za hranu. S vremena na vrijeme, kada bi mu previše narasla sjeda brada, iza jedinog prozora svoje sobe je stavljao debeli karton i tako od stakla pravio ogledalo, otvorio bi ženin sanduk koji je još uvijek mirisao na lavandu, izvadio makaze i skratio bi bujnu bradu.

Jednog uobičajnog dana Otac Ramo se opet razbolio. Samo što ovaj put bolest nikako nije ličila na prethodnu. Na nozi mu se pojavio veliki, crni čir i za tri dana cijela noga mu je pocrnila. Zapravo loša strana priče je to što su svi doktori u bolnici i svi doktori koliko ih ima u toj opštini rekli da ova noga više ničemu ne služi i ukoliko se ne odstrani fleke će se proširiti na cijelo tijelo i umrijet će. Ali Otac Ramo nije želio umrijeti . Imao je jak razlog koji ga je držao u životu: Mačke!

Ako umre, ko će se brinuti o ovim životinjama koje su naviknute na dobro? Svaka od njih ima mekši i čistiji jastuk za spavanje od njegovog kreveta i čiste posude za hranu. Ako on umre, ko će njih paziti, ko će im svake večeri donositi džigerice? Čak nije ni ležao u bolnici kako ove životinje ne bi ostavio bespomoćnim.

Otac Ramo je gledao u natečenu nogu koja je dobila ljubičastu i zastrašujuću boju ali nije razmišljao o bolesti koja se iz dana u dan pogoršavala nego o mačijem kraju. A one, svaka u svom ćošku, sitog stomaka punog džigerica koje su maloprije pojele sklupčano spavale. Sa svakim uzdahom, naduti stomaci su im bili okrugli poput balona. Bahtiyar koji je ležao među njima i bio najdraži mačak oca Rame, odjednom je skočio sa svog mjesta kao da je čuo mišiji glas. U jednom trenutku, podivljao je i sjajnu dlaka mu se nakostriješila, razgledao je okolo i poput strijele ispaljene u plijen i skočio je prema svom bolesnom vlasniku i ljutito kandžama izgrebao ranu na ispruženoj nozi. Otac Ramo se onesvijestio a Bahtiyar je počeo da liže gnoj koji je izlazio iz rane.

Nakon sedam dana otac Ramo je sa svojim sandukom sa četkama na ramenima, bez šepanja i bolova došao i sjeo na ćošak ulice u kojem je uvijek čekao svoje mušterije. Jadni starac kojeg su svi zbog toga što će mu odstraniti nogu čekali sa tugom i sažaljenjem, hodao je ne oslanjajući se čak ni na štap. Bilo je znatizeljnih koju su htjeli čuti pravu stranu priče od ovog ljubaznog starca okrugle brade ali i omladine koja je govorila da je ovo “interesantan slučaj” kao i obrazovanih ljudi. Ali kako je jadni starac za kojeg su mislili da zna pravu stranu priče mogao znati odnos između događaja u njegovom životu i tajni stvaranja. Kao da je lahko znati pravu stranu ovih raznolikih događaja koje čak i intelektualci tumače kao “slučajnosti ili zanimljiv događaj”. Koliko ljudi na svijetu zna da je svako stvorenje, tačnije svaka čestica Allahova vojska i da događajima i ovom vojskom upravlja skrivena ruka koja ima veliku moć, pa da bi to mogao znati čistač Ramo? Eto baš ta snaga je starcu podarila njegovu mačku kao stvorenje koje mu je produžilo nafaku u situaciji koja nauka i ljudski um ne mogu objasniti.

Eto tako gospodo...Dok sam beznadežno gledao u nogu koja se treba odstraniti, mačka je odjednom ustala; tako je skočila na mene da sam mislio da je podivljala. Sjećam se da je ranu izgrebala kandžama a od bola sam se onesvijestio. Kada sam došao sebi, otok sa noge je spao a

mačka je još uvijek bila pored mene i gledala me. Za sedam dana sam bio sve bolji i bolji, ni traga od rane a ni bola... Nisu uzalud rekli čini dobro i dobro će ti se vratit...

4.5. Prijevod pripovijetke "Dert ortaklari"

Saputnik u nesreći

Šta sve vrijeme koje neprestalno prolazi donese za kratke godine i koliko je samo nekada brzo u tome da sve okrene naopako.

Gle čuda, nije isto nemati znanja o životu i ne znati promišljati. Jedna neobrazovana osoba, svoju unutrašnjost može da ukrasi nekom posve drugom veleпношću i gracioznošću znanja; ali životna nezanlica koja ne posjeduje znanje o značenju, iako zna mnogo, neće se spasiti neznanja.

*

Eto, stara i nepismena žena bivšeg ministra Dželal paše, uprkos tome što je prvo izgubila muža, potom djecu a kasnije i svo svoje bogatstvo i uprkos tome što su njeno tijelo koje su nekada milovali sreća, radost i smijeh poput nekog ugodnog proljetnog vjetra, jako brzo uzdrмали bol i tragični događaji, svakoj tegobi i mucu se na lijep način odupirala. Vješto je sve podnosila, normalno i bez žaljenja. Međutim, niko nije znao od koga je to naučila. Svako je bio čudno i užasnuto zapanjen njenim licem koje nije izgubilo osmijeh, umiljatim i sretnim ponašanjem kao u danima kada je bila imućna, otporom vrijednog divljenja prema svim poteškoćama. Neki su predpostavljali da ova žena za koju se smatralo da je probeharalo drvo koje je osušila zima, ima neku tajnu utjehu u ovim tužnim danima, zakopan posljednji zlatni ćup ili neki skriveni kajš koji joj opasava struk i da to nešto ima veliki utjecaj u svemu.

Da, ona je uistinu imala jednu nevidljivu riznicu iz koje je crpila skrivenu utjehu, snagu i sreću. Međutim šta god neko rekao ili uradio njegov ključ nije mogao otključati ovu magičnu riznicu koja se sastoji od beskonačnog unutrašnjeg užitka i nije je mogao uzeti.

*

Pored toga što su je još uvijek zvali gospođa Atifet, novi ljubazni vlasnici njene vile su joj dopustili da besplatno živi u djelu vile namjenjen slugama koji je imao dvije sobe. Bilo je mnogo dana kada je bila gladna.

Tako je jedne zore, kada nije mogla pronaći ništa za jelo, uprkos teškoj nemoći zbog koje su joj podrhtavala koljena, izašla napolje. Možda će se pronaći utjehu a možda će od prodavača kupiti hljeb na veresiju i tako ostvariti neku od svojih potreba.

Prilično dugo je hodala između vila i vrtova a vrijeme je bilo toplo i zamorno. Kada je stigla do djela koji gleda ka vilama, ubrzala je korak. Malo naprijed je stajao simidžija sa svojom tabljom.

Kada se približila dovoljno da osjeti miris simita, starica se zaustavila. Iscrpljeno tijelo od gladi i umora je spustila na jedan kamen.

Kao da je nešto dobila što je ovdje tako brzo došla.

Nesumnjivo je da simidžija koji ovdje stoji čekajući da u najmanju ruku sve proda ne čeka mušteriju poput nje koja u džepu nema ni deset feninga. Ali jadna starica se do danas nikada nije susrela sa ovakvom jačinom gladi koja joj uvrće želudac poput burgije.

Kad god bi simidžija kako ne bi bio besposlen ispružio ruku prema tabli da poreda simite i odvoji friške od bajatih, starica bi pravila neki bezvoljan pokret, malo bi se zagrcnula i rukama bi pritiskala stomak.

Baš u tom trenutku se pojavio bosonogi dječak koji je zbog svog preplanulog tena, odavao utisak da je njegova košulja koja mu je prekrivala kosti, dugih rukava i bez kragne, izbljedila i prljava. I on je poput starice trčeći došao do simidžije. Stavio je ruku u džep.

-Čiko/amidža, imam trideset feninga, hoćeš li mi dati pola simita?, reče

Simidžija je gladio svoje svijetlosmeđe brkove i oštro odmjeravao dječaka. Njegovi nateknuti kapci i plave oči su bile zastrašujuće i prodorne. Ipak, pravio se da ovo pitanje koje mu nije odgovaralo, nije čuo i ništa nije rekao, tjerajući mušice koje su letile na simite, okrenuo je glavu na drugu stranu.

Dijete je pored ovog skrivenog udara na njegovo dostojanstvo možda doživjelo i najbolnji trenutak u svom kratkom životu. Možda zato što mu je poljuljano dostojanstvo a možda i zbog toga što je bio toliko gladan da više nije mogao izdržati, dječak je htio gnjevno jecati i plakati. Pogledi otkinuti od tablje sa simitima, u jednom trenutku su jako brzo stigli do starice. Zbog ovog susreta, dijete je živnulo. Uz jednu prolaznu vezu koja je proizašla iz

prijateljstva u zajedničkoj nesreći i zajedničkog bola, ojačalo je i utješilo se. Sa jednim pogledom, naslutili su kakvu nevolju i jedno i drugo imaju i oboje su opet, sa samo jednim pogledom vrlo dobro shvatili da su oboje u potrazi za istom potrebom.

Istina, nisu govorili ni pričali; ali su se i bez ijedne riječi razumjeli; zbog toga se čak nijedno nije pomjeralo sa svog mjesta, nisu mogli nastaviti svojim putem.

Međutim, simidžija kojem su dosadili je uzeo svoju tablju i otišao na vrh ulice. A dijete i starica su na istom mjestu, jedno kao da sluša nekoga a drugo se igralo sa kamenjem.

I neobrazovan i inetelektualac ima prirodne potrebe i želje. Tačnije, svih staleži ljudi, imaju zajedničke potrebe, kao što je: spavanje, jelo i piće.

Međutim, pored toga što neko neobrazovan nema pojma o fiziološkim razlozima koji pobuđuju ove potrebe, ne razlikuje se od intelektualca koji zna koji su naučni razlozi ovih želja i potreba. I neznalica koja ne zna zašto je ogladnila osjeća glad; a i intelektualac koji zna zašto je ogladnio isto tako ogladni.

Eto, žena i dijete, uprkos tome što su bili toliko neupućeni da sebi ne mogu objasniti koji su to duhovni razlozi koji su ih zbližili, nastavili su da se povremeno gledaju i ne udaljavaju jedno od drugog.

Kako je dijete pronašlo most između sebe i žene koja je ispred njega dvije generacije (koja mu može biti nana?) i prešlo na tu stranu? Kad se jedno dijete može sprijateljiti sa vršnjacima, zašto jedna satrica nije mogla preći svoju granicu? Nije znao.

Kako on nije znao, tako nije znala ni starica, oni čak iako nisu istog spola, imaju isti problem. To što su u kandži iste potrebe bi trebalo da ih spoji, u jednom skoku bi trebalo da preskoče ovu provaliju između njih. Da, oboje su gladni i glad ih je oboje spojila oko simidžijine tablje.

Oboje nemaju novca. Eto, njima je neimaština zajednička, sprijateljila ih je baš kao što su se zbog iste nesreće sprijateljile šepava roda i šepava vrana.

*

-Sine, zar ti nemaš majku?

Da bi odgovori na staricino zakašnjelo pitanje, dječak je bacio kamen koji je imao u ruci, podigao glavu koja je bila velika naspram nejakog tijela u zrak i odgovorio:

-Ne!

-Oca?

-I on je umro.

-Ako je tako, ko tebe onda pazi?

Dijete se na ovo posljednje pitanje preporodilo kao da je čeznulo za interesovanjem i saosjećanjem a onda se nezadovoljno trznuo poput odraslog čovjeka koji je navikao da sam nosi svoj teret i gotovo povikao:

-Prodajem karamele, prodajem biskvitr...

Međutim, iza ovog oštrog i grubog tona nastavio je da govori stidljivo i kao da priznaje rekao je:

-Ali i dva dana sam bio bolestan...

Starica je sada bolje razumijela kako se nerad od dva dana završio neizdrživom glađu.

Dječak sada, možda da bi skratio ovu tužnu priču a možda i da bi sakrio suze u očima, ponovo uzima kamen i baca ga daleko a onda trči za njim. I baš u tom trenutku se prema starci koja sjedi na kamenu i čija je ruka naslonjena na štap, a glava na ruku, zamišljeno gledajući za dječakom, pruža neka ruka. Stara žena Celala paše se trznula i ispravila i neko vrijeme razmišljajući gledala u lice osobe koja je ka njoj ispružila ruku, kako bi utvrdila šta hoće i koji je njen cilj.

Ali kakve koristi od dugog razmišljanja? Biće da se sa ovakvim podranim ogrtačem, izbljedjelom i zakrpljenom maramom, ne razlikuje od prosjakinje. I tako, prolaznik bi nakon kratkog oklijevanja bi ispružio ruku i dao sadaku.

Žena se više i ne čudi; zar nije odavno i sama svjesna da liči na uličnu prosjakinju?

Zapravo iznenađenost od maloprije, oklijevanje u prihvatanju sadake se sastoji od prolaznog čuđenja o utjecaju Atifetine gospodstvenosti i ove bespotrebne titule. Ali eto te pare u

njenom dlanu su prekinule i njenu posljednju vezu sa ovom titulom i rekla je: “Ti si jedna prosjakinja!”

Jadna starica se sada radovala; zato jer ima novca.

Kada ovaj novac da simidžiji neće je vratiti i neće je gledati grubo i poprijeko. Ovaj će joj simit biti dovoljan za dvadeset četiri sata.

Žena koja još uvijek nije imala hrabrosti da pogleda u novac koji je čvrst držala, u jednom trenutku se zapitala da li će ovaj novac biti dovoljan da kupi simit i zabrinuto je otvorila dlan i pogledala. Tačno šezdeset feninga koliko simit i košta.

Nevoljno se pribrala i ustala sa mjesta, užurbano je trčala što nije bilo očekivano za njeno iznemoglo tijelo. Dala je pare iz ruke i uzela simit.

Uzela je ali još nije ni u usta stavila simit prelijepog mirisa koji je gledala i za kojim je čeznula možda već jedan sat, kada se dječak koji se udaljio igrajući se sa kamenom, vratio nazad i ponovo došao oči u oči sa staricom.

Ovaj pogled je možda bio dublji od prethodnog i imao je optužujuće značenje. Žena je pod krivicom zbog velike sebičnosti i nelojalnosti, ostala slomljena, pogođena iznutra. Zar je njoj pristajalo da bude nemoćna pred krikom svog želuca i zaboravi na svog malog prijatelja?

Nabacila je najslađi osmijeh na lice i krenula prema dječaku.

Rekla je: -Sine, vidi, kupila sam ti simit.. i pružila dijetetu ovaj komad hljeba koji njeni prsti nisu htjeli ispustiti. Dječak slomljen zbog nesreće koja se zove glad i ugnjetavanja koje uništava ponos i sredstvo za prosuđivanje, nije imao vremena da razmišlja o ozbiljnosti ovih riječi već je uzeo simit iz ženine ruke.

Žena koja je bila zgnječena u kandžama iste nesreće, nakon što je gledala kako dječak gotovo bez žvakanje guta posljednje zalogaje, bila je zadovoljna snagom koja ju je prodrmla zbog vlastitih razloga i počela je polahko da hoda. U suštini, nakon što se dijete nahranilo, sa lica mu je nestao pogled koji je imao maloprije te ih je brzo narušeno jedinstvo između njih, naglo udaljilo jedno od drugog i usmjerilo ka različitim pravcima.

5. Dodatak

Samiha Ayverdi

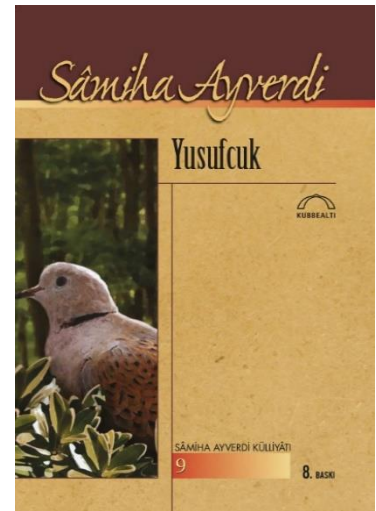
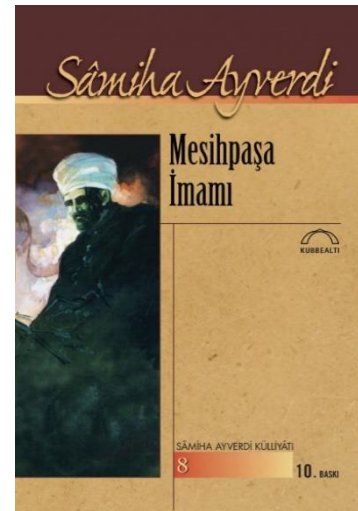
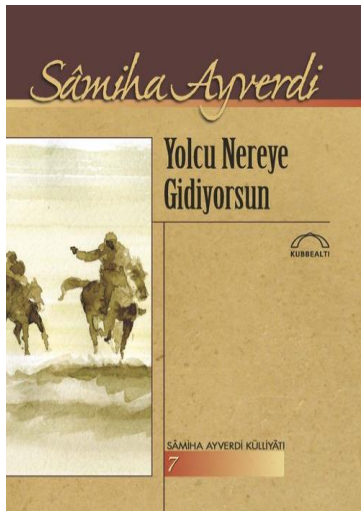
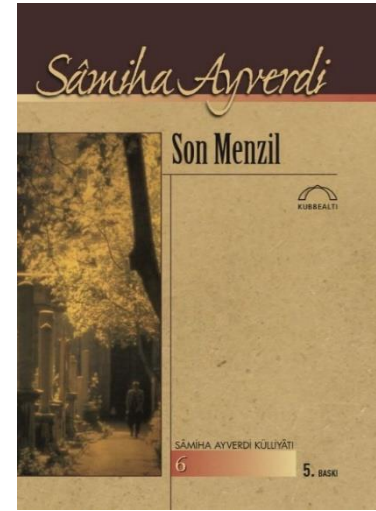
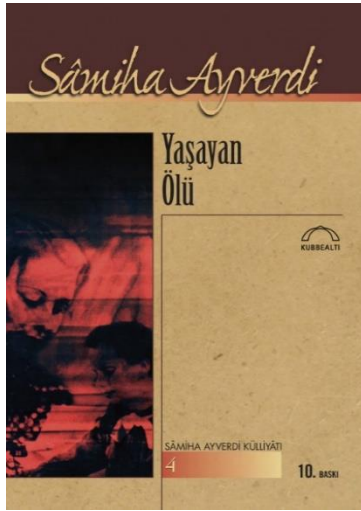
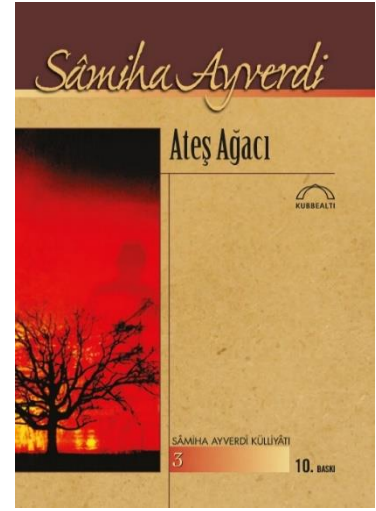
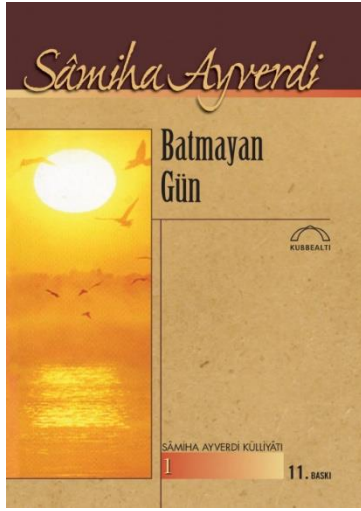

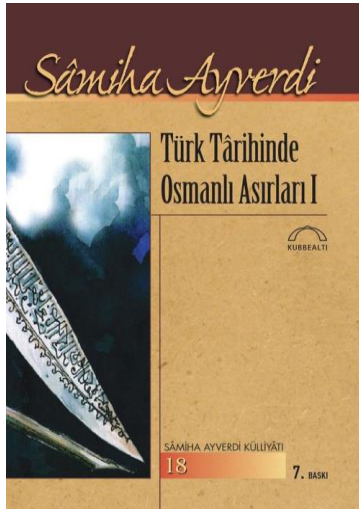
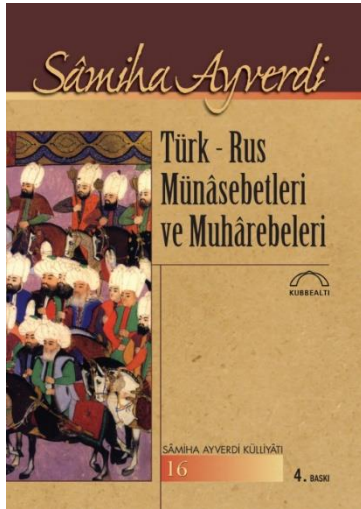
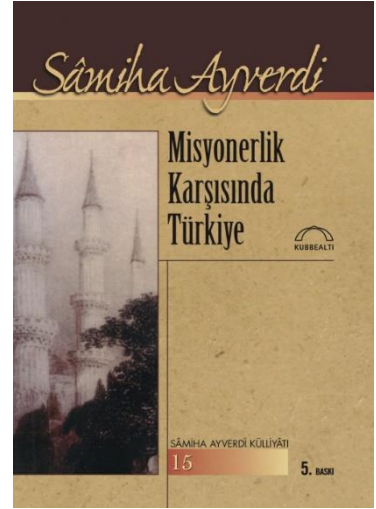
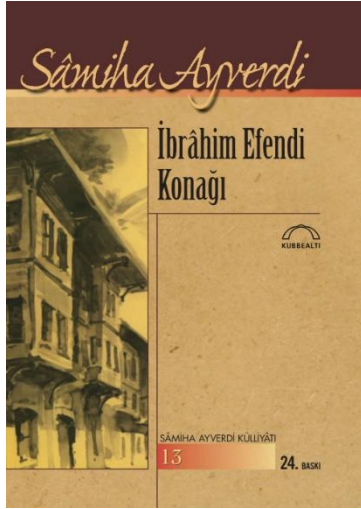
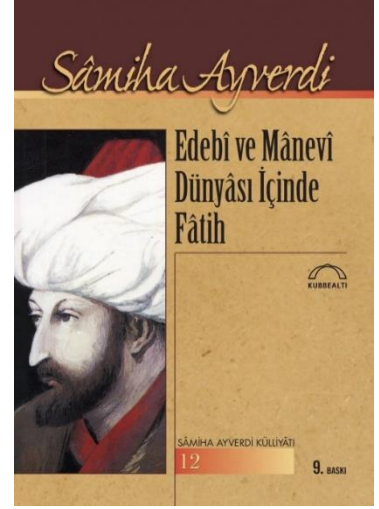
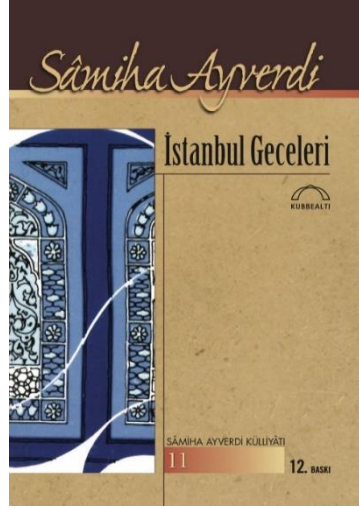
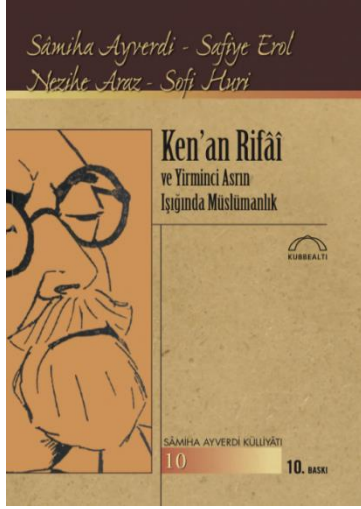
Samiha Ayverdi

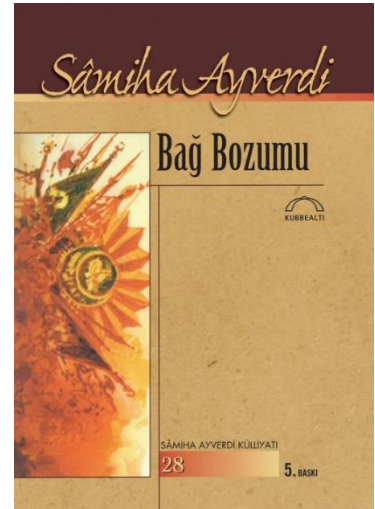
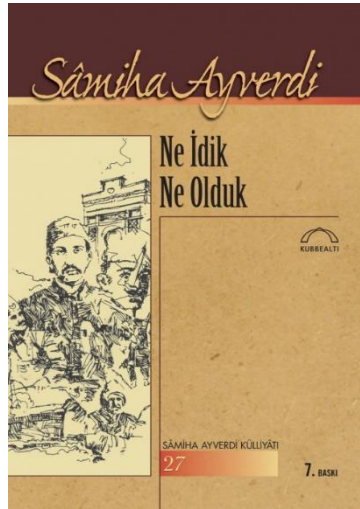
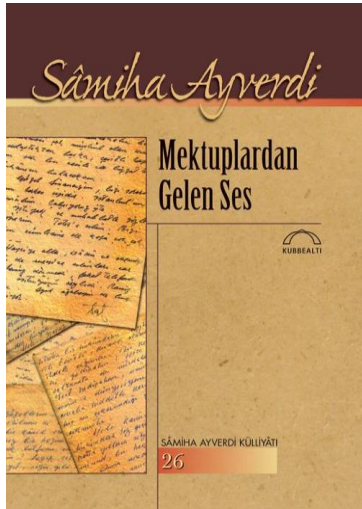
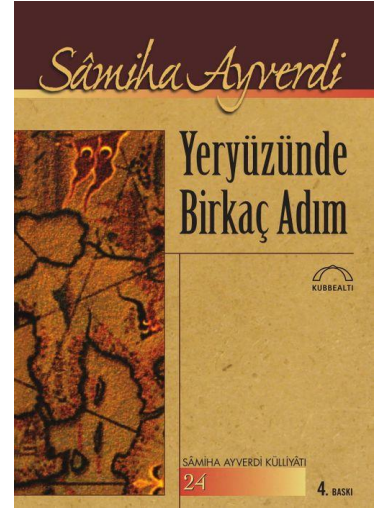
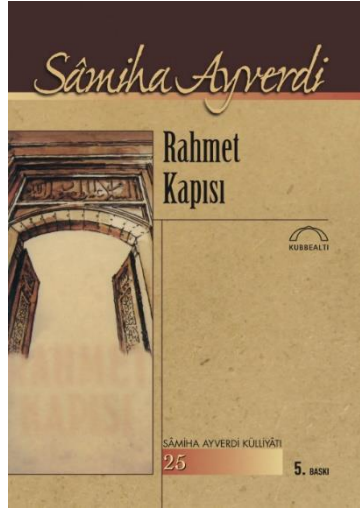
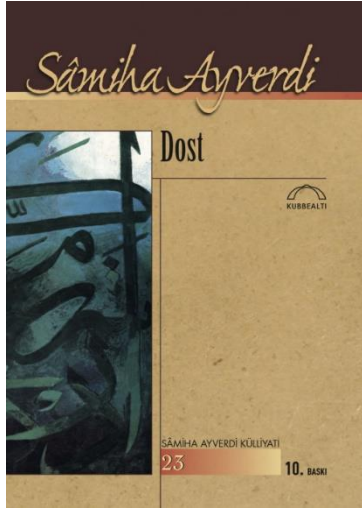
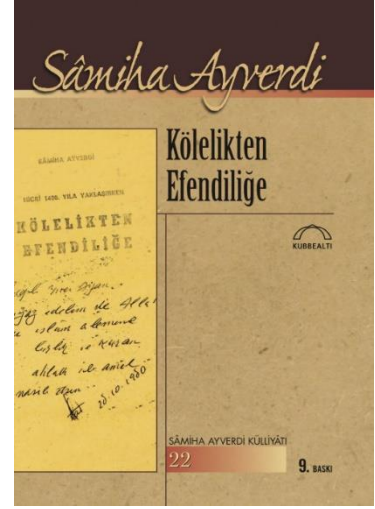
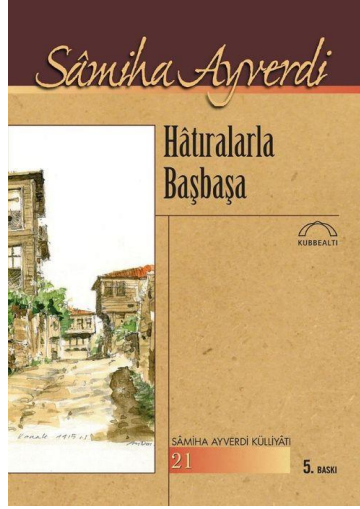
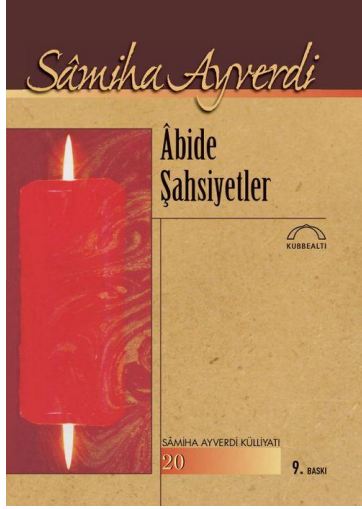
Samiha Ayverdi, Ekrem Hakkı Ayverdi i İlhan Ayverdi u Rimu

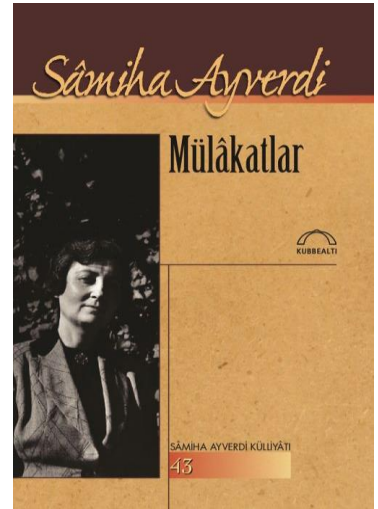
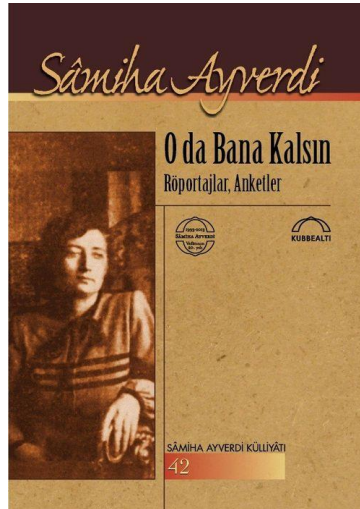
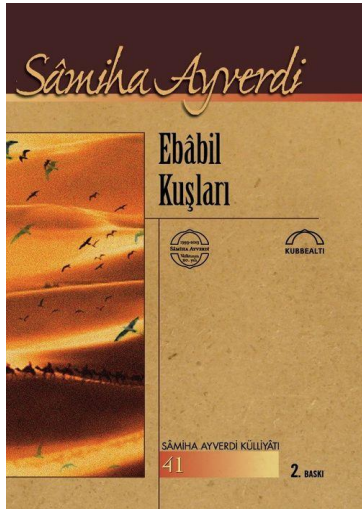
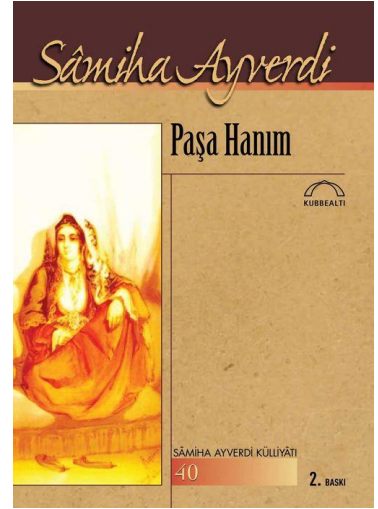
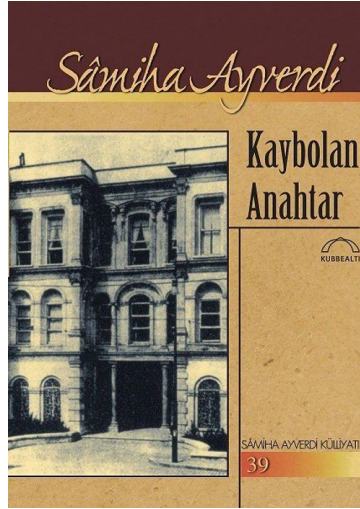
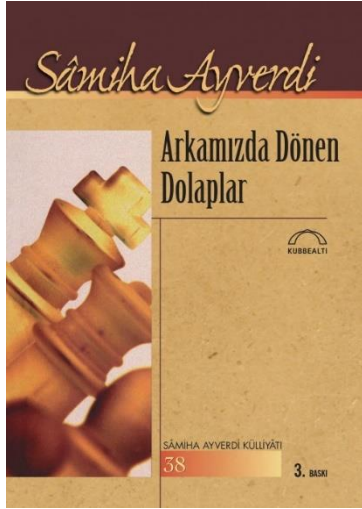
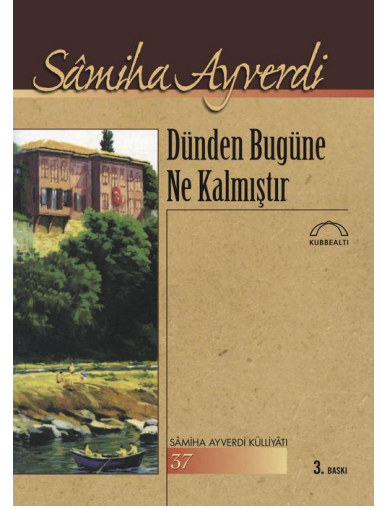
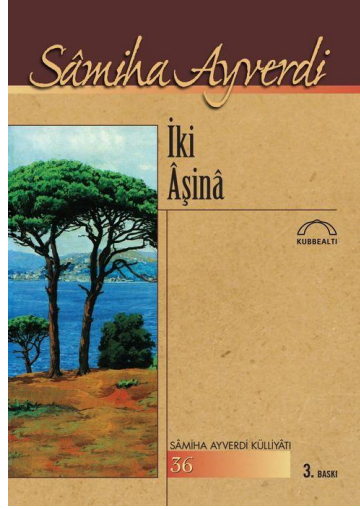
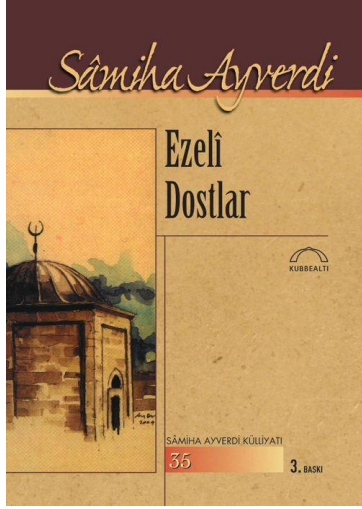
Slike preuzete sa : <http://www.samihaayverdi.org/>

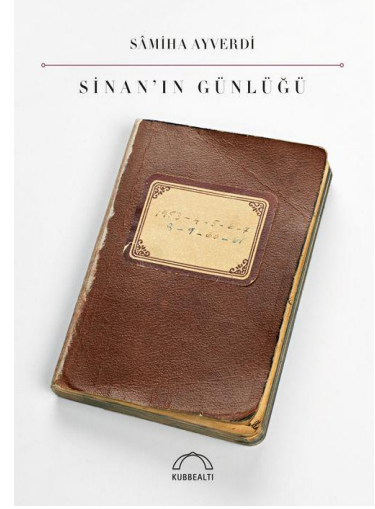
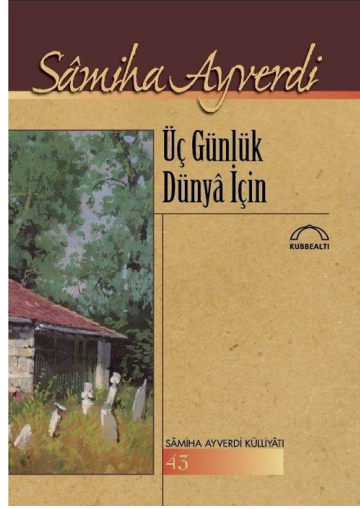
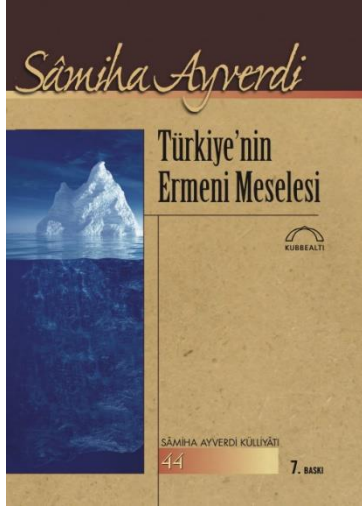

Sâmiha Ayverdi

MEKTUPLAR-6

Kemal Yurdakul Aren

Sâmiha Ayverdi

MEKTUPLAR-9

İnci A. Birol

Sâmiha Ayverdi

MEKTUPLAR-7/1

Vehbi Güneri

Sâmiha Ayverdi

MEKTUPLAR-10

İlim, Fikir ve
Sanat Adamları

Sâmiha Ayverdi

MEKTUPLAR-8

Özcan Ergiydiren

Sâmiha Ayverdi

MEKTUPLAR-11

Mehmet Emiroğlu

Sve slike naslovnih strana djela Samihe Ayverdi preuzete sa:

<https://kubbealti.org.tr/yayin/samiha-ayverdi-kulliyati>

